

Att möta de ensamkommande barnen

*”Vi skrattar och pratar, men här inne (pekar på sitt hjärta)
känns det som om man vill dö”
(16-årig pojke från Afghanistan)*

Rädda Barnen kämpar för barns rättigheter.
Vi väcker opinion och stöder barn i utsatta situationer
i Sverige och i världen.

Vår vision är en värld där alla barns rättigheter är tillgodosedda.
Det är en värld där varje barn uppskattas och respekteras,
där alla barn har inflytande och där alla barn har möjligheter och framtidstro.

Rädda Barnen ger ut böcker och rapporter för att sprida kunskap om barns
förhållanden, ge vägledning inspirera till nya tankar och diskussioner.
Du kan beställa våra publikationer genom att ta direktkontakt med oss,
eller genom att gå in på www.rb.se/bokhandel

© 2004 Rädda Barnen

Författare: Monica Brendler Lindqvist
Avsnittet om Gode män är skrivet av: Jenny-Ann Larsson
Produktionsledare och layout: Ulla Ståhl
Omslagsbild: Origo
Forskningshandledare: Eva Nyberg, fil.dr., FoU Södertörn

ISBN: 91-7321-140-0
Art nr: 3139

Rädda Barnen
107 88 Stockholm
Torsgatan 4
Telefon: 08-698 90 00
Fax: 08-698 90 10
info@rb.se
www.rb.se
www.effekt.rb.se

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	7
- Rädda Barnens förslag och rekommendationer	8
Inledning	9
- Ensamkommande barn i Sverige och Europa	9
Forskning om ensamkommande barn	18
- De finska krigsbarnen	18
- De judiska flyktingbarnen	19
- Vad har vi lärt oss	20
Uppbyggnaden av asylhemmet Origo	23
- Avtal mellan staten och kommunen	23
Ungdomarna på asylhemmet Origo	26
- Vilka är de och varför kommer de till Sverige	26
Ungdomarnas perspektiv – material ur djupintervjuerna	31
- Vad har de varit med om och hur mår de?	31
Att bygga upp ett social nätverk – viktigt för ungdomarna, viktigt för asylhemmet	36
- Gode män	37
- Hur utvecklades verksamheten på Origo?	44
- Beskrivning av processen för personalen	45
Slutsatser	51
Rapport 2	55
Referenser	56

Förord

Att vänta i flera år på besked om uppehållstillstånd är tungt för alla människor, oron, ovissheten, att vara utlämnad till andra människors bedömningar och beslut, att inte kunna planera livet. För barn är det inte bara mycket svårt utan egentligen helt enkelt omöjligt. Ett barn utvecklas och förändras under ett enda år mera än vad en vuxen människa gör under ett helt yrkesliv. Ett halvår är en nästan oöverblickbar lång tid. Barndomen kan inte skjutas upp. Den pågår med hela sin inneboende dramatik varhelst barnen befinner sig i världen.

Under det att asylprocessen pågår har barnen ett liv att leva. De växer psykiskt och fysiskt, lär sig nya saker, förälskar sig, får finnar liksom alla andra barn och unga i världen. De har rätt till vuxna människors stöd och omsorg, till utveckling och utbildning och de har alla de övriga rättigheter som ingår i FN-konventionen om barnets rättigheter och som Sverige har lovat att tillförsäkra alla barn i landet utan diskriminering.

Det är mot den bakgrunden som Rädda Barnen kräver att kommunerna, inte migrationsverket ska vara huvudmän för de asylhem där flyktingbarn som kommer ensamma till Sverige bor i väntan på att migrationsverket ska fatta beslut om de får stanna i Sverige eller inte. Det kan låta som ett obegripligt byråkratiskt och formalistiskt krav. Spelar det någon roll för barnen vem som är huvudman för hem som de bor på? Ja det gör det. Den som läser denna rapport kommer att förstå varför.

Genom att kommunerna får ansvaret för de ensamkommande flyktingbarnens liv i Sverige medan migrationsverket ansvarar för utredningen om deras asylskäl kan man särskilja det som handlar om omsorgen om dem, om deras vardag och deras bekymmer från den ofta långdragna asylprocessen. Det ger barnen en chans att trots de svåra upplevelser de har bakom sig och den plågsamma osäkerhet om framtiden som det innebär att vara asylsökande ändå skapa nära relationer till vuxna människor och att planera och drömma om framtiden.

På Origo får barnen möta vuxna som ser dem som barn inte som asylsökande, som till exempel vill att de ska tänka på sin hälsa:

”När jag hade bott här i några veckor kom en i personalen och satte sig och pratade med mig. Han uppmanade mig att sluta röka eftersom det inte är bra för hälsan.. Jag blev mycket glad för hans råd. Det var första gången i Sverige som jag kände att någon verkligen brydde sig om mig. Jag lyssnade på honom därför att jag tycker om honom. Och jag slutade röka”.

Alla barn har rätt att gå i skolan. Hur viktig denna rätt är också för barn i svåra och utsatta situationer framgår med stor tydlighet i denna rapport. I skolan finns vardagsrutiner och framtidsdrömmar, stabiliteten mitt i osäkerheten och lärare som tror på sina elever:

”Det är mycket svårt i skolan. Jag kan inte koncentrera mig. Men min lärare är fantastisk – snäll och hjälpsam.”

Ännu när denna rapport går i tryck finns inget beslut fattat om att kommunerna ska ta över mottagandet av de ensamkommande flyktingbarnen. Detta trots att alla inklusive migrationsverket är eniga om att det borde vara så som exemplet Origo

Stockholm oktober 2004

A handwritten signature in black ink, reading "Annika Åhnberg". The signature is written in a cursive style with a small 's' above the 'Å'.

Annika Åhnberg
Ordförande i Rädda Barnen

Sammanfattning

Varje år kommer ett stort antal barn och ungdomar utan sina familjer från olika delar av världen till Europa. Enligt beräkningar lever 100.000 barn och ungdomar utan vårdnadshavare i Europa. En del av dessa söker sig också till Sverige. Sedan 1989 har 8.000 ensamkommande barn och ungdomar ansökt om uppehållstillstånd i Sverige. Hälften av dem har bott hos släktingar eller vänner under asyltiden; den andra hälften har bott på Migrationsverkets enheter.

År 2003 öppnades det första asylhemmet i kommunal regi för ensamkommande barn efter en överenskommelse mellan Skellefteå kommun och Migrationsverket nord. Rädda Barnen önskade dokumentera verksamheten och följa de barn och ungdomar som bodde där under det första verksamhetsåret och fick tillstånd för detta av Socialnämnden i Skellefteå. Syftet var att undersöka om detta asylhem kunde bli ett gott exempel på omhändertagande av barn som kommer till Sverige utan familj. Bakgrunden var den kritik som riktas mot migrationsverkets enheter efter att ett stort antal barn försvunnit och andra uppvisat svåra psykiska symtom såsom självmordsförsök.

Projektet är 2-årigt och redovisas i två delrapporter. I denna rapport beskrivs uppbyggnaden av verksamheten samt de 17 ungdomar som bodde där under det första året. I den andra rapporten kommer vi att följa dessa ungdomar för att se vad som händer sedan. (Denna beräknas vara klar hösten 2005.)

Huvudresultat i rapporten är:

- **Barnen kommer ensamma för att de är föräldralösa, saknar en av sina föräldrar eller har flytt svåra familjeproblem.** Det är förluster av nära anhöriga och dess konsekvenser, i form av fattigdom, brist på utbildning och skydd från familjen samt splittrade sociala nätverk som utgör huvudorsaken till migrationen. Död, sjukdomar och försvinnanden av familjemedlemmar i länder som befinner sig i krig, väpnade konflikter och kaos drabbar barnen speciellt. Det är dessa trauman som ligger till grund för de psykiska symtom som majoriteten av de ensamkommande barnen lider av.
- **Det är kommunen som bäst lämpar sig för att ha ansvar för mottagandet av ensamkommande barn.** Det ligger inom socialtjänstens kompetens att ta hand om barn som är föräldrarlösa och som farit illa och för sådan kommunal verksamhet finns också en reguljär tillsynsmyndighet.

Rädda Barnens förslag och rekommendationer

- Rätt att bli behandlad som andra barn i Sverige och inte utsättas för diskriminering
- Rätt att få en rättssäker behandling på sin ansökan om uppehållstillstånd och ett besked inom 3 månader från Migrationsverket
- Rätt att få bo hos familj eller på familjeliknande institution i kommunal regi och under uppsikt av vederbörande tillsynsmyndighet
- Rätt att bo i barnanpassad miljö
- Rätt till god man med utvidgat ansvar

Inledning

Rapporten inleds med en bakgrund till ensamkommande barns situation ur ett historiskt, europeiskt och svenskt perspektiv. Detta ger ett socio-kulturellt sammanhang åt de kunskaper som hämtats från uppbyggnaden av ett nytt asylhem och från intervjuer av de ungdomar som bodde där under det första verksamhetsåret.

Denna rapport kommer att följas av en uppföljning av ungdomarna 2 år efter ankomst till Sverige under temat: Hur gick det sedan? Denna dokumentation beräknas vara klar hösten 2005.

Rapporten är kronologiskt uppbyggd. Först beskrivs bakgrunden till att det första asylhemmet för ensamkommande barn i kommunal regi öppnades i Sverige. Sedan beskrivs uppbyggnaden av asylhemmet, därefter de 17 ungdomar som bodde där under det första året och hur det sociala nätverk som omger ungdomarna och asylhemmet skapades. Därefter beskrivs den process som asylhemmet gått igenom under det första verksamhetsåret. Slutligen dras slutsatser, vilka ligger som underlag för Rädda Barnens förslag och rekommendationer om hur mottagandet för ensamkommande barn och ungdomar bör utformas.

Undersökningen är kvalitativ. Av analysen av intervjumaterialet kan inte generella slutsatser dras för alla ensamkommande barn, men kunskaperna kan jämföras med annan motsvarande forskning i Europa och se på vilka punkter den överensstämmer eller inte och därmed bidra till den samlade kunskapsbilden.

Ensamkommande barn i Sverige och Europa

Ett ökande antal barn reser till Europa och mellan olika länder i Europa, på eget initiativ eller på föräldrars och släktingars initiativ. Uppskattningsvis finns 100.000 barn utan vårdnadshavare i Europa idag. De reser hit för att undgå förföljelse, krig och annat våld; i samhället och i familjen.

Oavsett skälen för flykten är ensamkommande barn speciellt utsatta för risker. Det kan handla om risker att bli ekonomiskt utnyttjade och sexuellt exploaterade. Det kan också handla om risken att bli negligerad och känslomässigt avvisad av de personer som står barnet närmast i det nya landet eller att mötas av rutiner för mottagandet som är dåligt anpassade för barn och ungdomar.

Sedan slutet av 1980-talet har 8000 barn utan vårdnadshavare kommit till Sverige för att söka uppehållstillstånd. Ca hälften av dessa har kommit med eller till släktingar, vänner till familjen eller andra vuxna i Sverige. Andra har kommit utan att någon vuxen tagit emot dem i landet. Dessa barn har bott på Migrationsverkets anläggningar för asylsökande.

De 8000 barn som under de senaste 15 åren kommit till Sverige är endast en rännil av de över 100.000 barn utan vårdnadshavare som finns i Västeuropa. Dessa beskrivs i rapporten *"Separated Children Coming to Western Europe – Why they travel and how they arrive"*, Save the Children (2000). Rapporten togs fram av Separated Children in Europe Programme* för att få detaljerad kunskap som underlag till ett handlingsprogram för ensamkommande barn som söker asyl i Europa. Rapporten bygger på tidigare publicerade studier samt nytt material bestående av analyser av 218 fallbeskrivningar byggda på intervjuer med ungdomar, myndighetsrepresentanter, professionella och frivilligorganisationer. Av dessa barn och ungdomar är enbart en mindre del asylsökande. De flesta är barn, "without documents", "utan papper", alltså barn som irreguljärt tagit sig in i landet. I och med EU:s utvidgning 2004 kan vi förvänta oss att antalet barn utan vårdnadshavare har ökat och att även de som kommer till Sverige blir fler.

Vilka är barnen som kommer till Europa? Vilka länder kommer de ifrån? Hur gamla är de? Är det pojkar/flickor? Varför har de migrerat? Kan de återvända?

Barnen kommer från många olika länder, inom och utom Europa. Några av huvudländerna är:

Nordafrika: Algeriet, Marocko

Afrika söder om Sahara: Angola, Burundi, Eritrea, Etiopien, Guinea, Kongo, Rwanda, Sierre Leone, Somalia, Sudan.

Asien: Afghanistan, Kina, Sri Lanka, Vietnam.

Mellanöstern: Irak, Iran, Kurdistan, Turkiet.

Europa: Albanien, Kosovo, Rumänien, Ryssland.

Majoriteten är i åldrarna 16-17 år, men åldern varierar också beroende på vilka länder barnen kommer ifrån. De flesta är pojkar, men från vissa länder kommer fler flickor, t.ex. från länderna söder om Sahara.

Orsakerna till flykten och separationen från familj och hemland är många. Det går vanligen inte att identifiera en huvudorsak till att barnet lämnar sitt hemland. En enskild händelse kan vara utlösande faktor, men bakom den finns flera andra orsaker. I rapporten om ensamkommande barn i Västeuropa ges ett flertal exempel. Ett av dem är den somaliska pojken som tillhörde en klan i Somalia, hatad av andra klaner för sin tidigare maktposition och maktmissbruk. Både hans föräldrar dödades och han flydde med sina släktingar till ett flyktingläger. I lägret försiggick strider mellan olika fraktioner. Lägret blev också nerbränt av somaliska och kenyanska myndigheter vid två tillfällen. Livet i lägret blev för farligt och släktingarna beslutade att skicka pojken till Europa.

Bland de 218 fallbeskrivningarna i rapporten *"Separated Children Coming to Western Europe"* framkommer följande orsaker:

---

* *Separated Children in Europe Programme* är ett samarbete mellan Rädda Barnen-organisationer och UNHCR i Europa rörande ensamkommande barn

- Krig. Nästan hälften av barnen kom från länder i krig och väpnade konflikter.
- Förföljelse. 2/5 av barnen hade varit utsatta för förföljelse av politiska, etniska, religiösa och andra skäl
- Separation från föräldrarna i hemlandet. 1/3 av barnen hade förlorat sina föräldrar pga död, försvinnanden, fängslanden eller sjukdom.
- Fattigdom. 1/7 av barnen kom från mycket fattiga förhållanden, från utslagna eller underprivilegierade familjer
- Trafficing. 1/8 av barnen hade varit involverade i prostitution, droghandel och annat tvångsarbete
- Tortyr. 1/8 av barnen hade varit utsatta för tortyr
- Andra skäl som också förekommer, men i mindre omfattning är: Familjesammanbrott, Barnmisshandel, Vanvård på institution, Tvångsgifte, Könstympling, Förföljelse pga sexuell läggning, Sjukdomar, Dessertör, Brist på utbildningsmöjligheter pga diskriminering
- Återförening med familj/släkt i Europa.

Återvändande – återsändande

Många hyser förhoppningar om att kunna ge hjälp åt barnen att återvända till sin familj och sitt ursprungsland. Vanligen vill barnen själva av olika skäl inte återvända till det de har lämnat. Många längtar hem, men förutsättningarna för att återvända finns inte. Från många länder blir de dock återsända av myndigheterna eller av släktingar mot sin vilja. Erfarenheten från olika länder i Europa visar att de som tvingas återvända ofta kommer tillbaka. Det gäller t.ex. marockanska barn i Spanien som återsändes, men återvände inom 24-28 timmar tillbaka till Spanien. I Italien har liknande erfarenheter gjorts. Trots noggranna program utarbetade av NGO:s (Non-Governmental Organizations) i Italien för återsändandet av albanska barn med hjälp till barnen med återresan och uppföljning av mottagandet i Albanien, återvände ca 60% till Italien inom något år. Save the Children, Italy, drar av detta slutsatsen att återsändandet måste vara i det enskilda barnets intresse i enlighet med Barnkonventionen och beslut om ett återsändande skall tas i dialog med barnet. (*Final report from conference on Separated and Trafficked Children in the Baltic Sea region, Vilnius Sep 14-16, 2003.*)

I bl a Sverige har resor för ensamkommande somaliska barn, som redan har uppehållstillstånd i Sverige arrangerats av Rädda Barnen i syfte att ge dem möjligheter att återknyta kontakten med sitt hemland. Från början fanns en idé om att sådana resor skulle kunna så småningom leda till ett återvändande, men ingen av deltagarna har hittills återvänt till Somalia.

De senaste årens statistik över ensamkommande flyktingbarn till Sverige

Till Sverige kom i samband med kriget i forna Jugoslavien ett stort antal ensamkommande barn. År 1992 kom ca 1.500 barn som sökte uppehållstillstånd. Åren därefter har siffran pendlat mellan 140-750 barn per år. Under de senaste åren 2001-2003 har ca 550 barn kommit till Sverige per år och sökt asyl. En relativt stor del av dessa barn har kommit från Irak, Somalia och Afghanistan,

men barnen kommer från ett 50-tal olika länder i världen, såväl Afrika, Asien, Sydamerika och Europa är representerade.

Ca 2/3 är pojkar

Ca 2/3 är 16 år eller äldre när de söker asyl.

Ca 1/5 är under 12 år.

Tidigare fick en majoritet, ca 80-90% av de ensamkommande barnen permanent uppehållstillstånd (PUT) i Sverige. Detta har under senare tid förändrats radikalt. År 2003 fick ca 50% avslag på sin ansökan om uppehållstillstånd (från Migrationsverket och Utlänningsnämnden). Myndigheternas förklaring till detta är att många av dem som idag söker uppehållstillstånd i Sverige kommer från länder, för vilka man har ändrat bedömningen. Det gäller länder som Irak, Somalia och Afghanistan. Dessutom kommer en del barn från länder i f.d. Sovjetunionen och möjligheten att erhålla asyl från dessa stater är mycket begränsad.

Ensamkommande barn utanför statistiken

Dessutom vistas det barn irreguljärt* i Sverige, barn som inte söker asyl och inte finns registrerade någonstans. Orsakerna till att de håller sig undan myndigheterna är flera; Det gäller dels ungdomar som lever "utan papper" inom EU och söker arbete på den svarta arbetsmarknaden. Det gäller också barn och ungdomar som blivit utsatta för "trafficking" för att utnyttjas på den svarta arbetsmarknaden, i kriminalitet eller i sexindustrin. Hur många det är, är det av naturliga skäl ingen som vet, men det finns anledning att anta att denna grupp, barnen "utan papper", ökar eftersom de finns i ett stort antal i övriga Europa.

Mottagandet av ensamkommande barn i Sverige

De barn som kommer till Sverige utan vårdnadshavare lämnar en ansökan om asyl antingen via polisen direkt vid gränsen till Migrationsverket eller på något av Migrationsverkets kontor. Deras asylansökan skall utredas och en handläggare tillsätts för att intervjua barnet samt utreda omständigheterna runt ansökan. Oavsett om barnen bor hos släktingar eller andra vuxna eller på Migrationsverkets anläggningar skall information om att det finns ett barn utan vårdnadshavare i kommunen lämnas till Socialtjänsten av Migrationsverket. Om barnet bor i familj, skall denna utredas och godkännas som familjehem av de sociala myndigheterna. De som inte bor i familj placeras på Migrationsverkets anläggningar runt om i Sverige. Alla ensamkommande barn har rätt till en "god man", som har ett juridiskt och ekonomiskt ansvar för barnet, eftersom han/hon inte är myndig.

Barnen som kommer till Sverige utan vårdnadshavare tillhör kanske de mest oskyddade i det svenska samhället. Många av dem har svåra erfarenheter i sin bakgrund. De har levt i krig, blivit utsatta för våld och övergrepp, bevittnat våld,

---

* Ordet "irreguljärt" är en översättning av eng. "irregular", som är det begrepp som används internationellt av frivilligorganisationer för att undvika ordet "illegal" som associeras med kriminalitet.

utsatts för förföljelse och diskriminering, en del har levt i svår fattigdom, en del har haft extremt svåra familjeförhållanden. Gemensamt för dem alla är den separation från föräldrar, familj, språk, kultur och levnadsvanor som de har gått igenom.

Den mest kritiska perioden för dessa barn och ungdomar är den tid då de anländer till Sverige och hur de då tas emot. De befinner sig då i en desorienteringsfas och mötet med det nya landet, dess språk, kultur, regler, livsstil är mycket krävande för barnen. Det är just under denna tid som de också får leva i ovisshet om huruvida de får stanna i Sverige eller inte. Väntetiden upplevs ofta som mycket lång. Det är inte sällsynt att de får vänta 1 år.

Under denna tid, asylutredningstiden, bor ca hälften av barnen och ungdomarna i familjehem, vanligen hos släktingar. Den andra hälften bor på Migrationsverkets anläggningar för ensamkommande barn. För dessa barn får Migrationsverket dubbla roller; både en utredande och en omhändertagande roll, som riskerar att omöjliggöra förtroendefulla och stödjande relationer mellan personal och barn. Rädda Barnen har, liksom andra barnexperter, med oro sett hur många barn inte fått det psykosociala stöd som de är i stort behov av. Försvinnanden och allvarliga suicidförsök har i stor omfattning förekommit bland de ensamkommande barnen.

Under hela 1990-talet har därför kritik framförts bl.a från Rädda Barnen gällande omhändertagandet av ensamkommande barn och krav på en systemförändring har framförts. Den förändring som har krävts är att kommunernas socialtjänst skall stå för boendet och det sociala omhändertagandet, medan Migrationsverket behåller den juridiska, utredande uppgiften om asylansökan skall bifallas eller inte.

Problemen med den psykiska ohälsan och de försvunna barnen

Många av de ensamkommande barnen har efter hand visat sig lida av svåra psykiska symtom, såsom sömnsvårigheter, koncentrationssvårigheter, aggressionsutbrott, depressioner, suicidförsök och psykosgenombrott. En del av dem har aktualiserats inom barn- och ungdomspsykiatrin. Frågan har uppkommit om dessa symtom hänger samman med trauman som barnen erfarit innan de kom till Sverige eller om den långa väntetiden på att få sin asylansökan prövad, ofta längre än 1 år, är så psykiskt belastande att de psykiska symtomen utvecklas av denna anledning.

Mycket allvarligt är också att det under de senaste åren spårlost har försvunnit barn från Migrationsverkets mottagningsverksamhet, vilket har uppmärksammat alltmer. Farhågor har funnits att dessa barn utsatts för trafficking (människohandel) eller på andra sätt far illa och Migrationsverket har kritiserats för att inte göra tillräckligt för att vända denna utveckling. Sedan dess har Migrationsverket arbetat på att förbättra standarden på de anläggningar som tar emot ensamkommande barn samt att skapa ett samarbete med socialtjänsten i respektive kommun. En genomgång har gjorts, enligt vilken 103 barn och ungdomar försvann från Migrationsverkets mottagningsverksamhet under 2002.

Majoriteten av dessa tycks ha sökt sig till andra länder i Europa. ("Genomgång av ärenden där ensamkommande asylsökande ungdomar avvikit under år 2002", Migrationsverkets skrivelse 2003-10-28.)

Rädda Barnens uppfattning, att Migrationsverket inte är den myndighet som skall ha ansvaret för boendet och omhändertagandet av ensamkommande barn bygger på övertygelsen om att Migrationsverket framför allt bör ha en utredande roll. Den utredande rollen kommer i konflikt med den sociala, omhändertagande rollen. En kultur byggd på ömsesidig misstänksamhet mellan barnen och personalen, där barnen känner sig ifrågasatta och misstrodda och personalen upplever sig som vilseledda och avvisade, är destruktiv. För många i personalen uppstår ett etiskt dilemma av de motstridiga uppgifter som åläggs dem.

Dessutom tillkommer att Migrationsverkets huvuduppgift inte är att ta hand om föräldrarlösa barn samt barn med svår psykosocial bakgrund och störda sociala beteenden. Den kunskap som krävs för denna uppgift finns inom Socialtjänstens verksamheter. En del av de ensamkommande barn som kommer till Sverige har levt under svåra sociala och ekonomiska förhållanden i sina hemländer med drogmissbruk, kriminalitet och våld i vardagen och har behov av personal med kompetens att arbeta med social problematik.

Tre viktiga förhållanden kan identifieras som bidrag till den psykiska ohälsan:

1. Förluster av föräldrar och andra nära anhöriga i hemlandet och andra obearbetade trauman
2. Ny traumatisk situation under den ovissa väntan på beslutet om uppehållstillstånd
3. Den omhändertagande personalens dubbla roller

Detta motiverar att pröva en annan organisation för omhändertagandet med kvalifikationer för vård och omsorg av barn med social och psykologisk problematik och en förtroendefull relation mellan barn och personal. Därmed är socialtjänsten mest lämpad för uppgiften att ta hand om ensamkommande barn och ungdomar som söker asyl.

Förslag till ny organisation för mottagandet och omhändertagandet av ensamkommande barn

Våren 2002 tillsatte regeringen en grupp med representanter från Migrationsverket och Socialstyrelsen för att finna bättre lösningar på mottagandet av ensamkommande barn. I juni 2002 lades deras skrivelse fram med förslag att den sociala, omhändertagande rollen skulle innehas av ett antal kommuner, medan den utredande, juridiska rollen skulle kvarstå hos Migrationsverket. Rädda Barnen, Barnombudsmannen, Barnläkarföreningen m.fl. välkomnade förslaget. Nu skulle ansvarsfördelningen mellan Migrationsverket och kommunernas socialtjänst klargöras och inte, som hitintills, sammanblandas. I vårbudgeten 2003 avsågs emellertid förslaget av ekonomiska skäl.

Mellan presentationen av utredningsförslaget och dåvarande Migrationsministerns avslag uppstod ett tidsvacuum, då förväntningarna hos många var att förslaget skulle gå igenom, eftersom det tycktes råda konsensus om det. Under denna tid skrevs ett första avtal mellan Migrationsverket och en kommun. Det var Migrationsverkets region nord och Skellefteå kommun. Enligt detta avtal skulle Skellefteå kommun öppna ett asylboende för ensamkommande barn under våren 2003, asylhemmet Origo för ungdomar i åldrarna 15-17 år.

Rädda Barnen önskade dokumentera detta första asylboende för ensamkommande barn i kommunal regi för att undersöka om det kunde bli ett gott exempel på omhändertagandet av ensamkommande barn. Rädda Barnens dokumentationsprojekt är 2-årigt och kommer att redovisas i två rapporter. Tillstånd att bedriva dokumentationen inhämtades från Skellefteå kommuns Socialnämnd, som välkomnade projektet.

Syfte

- Att beskriva uppbyggnaden av ett asylhem i kommunal regi för ensamkommande barn och identifiera möjligheter och svårigheter i mottagandet
- Att beskriva barnens egna upplevelser av sin tidigare och nuvarande livssituation

Metod

Undersökningen har genomförts genom:

- tagit del av forskning, litteratur och annan dokumentation i ämnet
- deltagande i planerings- och personalmöten, samarbetsmöten och i möten ang barnen
- deltagande observation i miljö
- tagit del av organisationsbeskrivningar, måldokument och avtal
- djupintervjuer med barnen/ungdomarna
- övergripande sammanställning kring barnen/ungdomarna (genomförd i samarbete med kurator Jenny-Ann Larsson, asylhemmet Origo)
- beskrivning av arbetet med ”goda män” (av kurator Jenny-Ann Larsson, asylhemmet Origo)

Kommentarer till val av metoder:

För att sätta in det nyöppnade asylhemmet för ensamkommande barn i ett historiskt och europeiskt sammanhang har jag tagit del av forskning och dokumentation i ämnet. Även skönlitteratur har varit en kunskapskälla.

Dokumentationen av uppbyggnaden av asylhemmet är kvalitativ. I syfte att nå en djupare förståelse har jag fokuserat på hur personalen och ungdomarna själva har formulerat sina tankar; vad de ser som problem och möjligheter. Efter

intervjuerna, samtalen, deltagande i möten och i miljön har jag skrivit minnesanteckningar som bildat grunden för mina reflektioner och analyser. Att på detta sätt bedriva deltagande observationer innebär en interaktion mellan dem som observeras och den som observerar. I diskussioner med personalen har jag bidragit med mina kunskaper och erfarenheter som psykoterapeut för flyktingbarn och handledare för behandlingspersonal.

Kurator Jenny-Ann Larsson har bidragit till den övergripande genomgången av samtliga ungdomar som bott på asylhemmet genom den dokumentation som finns om ungdomarna i akterna samt genom de samtal som hon haft med ungdomar och personal.

Jenny-Ann Larsson har också dokumenterat den del som gäller uppbyggnaden av samarbetet med goda män genom minnesanteckningar och intervjuer.

När det gäller djupintervjuerna med ungdomarna skall framhållas att validiteten i djupintervjuer är beroende av hur de görs och vilken kompetens intervjuaren har. Jag har gjort samtliga intervjuer och jag har lång erfarenhet av att arbeta med traumatiserade flyktingbarn i mitt yrke som psykoterapeut. Intervjuerna är gjorda i avskilt rum på asylhemmet Origo på tider som passat ungdomen. En rad etiska frågor har varit viktiga att ta ställning till:

- Förtroendet för intervjuaren. Finns det en beroenderelation mellan intervjuare och intervjuad? Ungdomarna på Origo befinner sig i en extremt utsatt position, som ensamkommande barn i ett nytt land. De är i en beroendesituation till beslutande myndigheter ang. ansökan om uppehållstillstånd och kan ha svårigheter att orientera sig i samhället. Frågan, ”Är intervjuaren en del av Migrationsverket eller inte?”, är en av de väsentligaste frågorna att ge klagande svar på inför intervjun. Det var därför oerhört viktigt att det framgick för var och en att intervjuaren inte var en myndighetsperson, att intervjuerna hölls under sekretess och att de hade rätt att säga nej till att bli intervjuade. Deras svar, oavsett om det var ja eller nej, skulle inte påverka deras situation, ansökan om uppehållstillstånd eller vardag på andra sätt. En ungdom valde också att säga nej.
- På vilket sätt frågor ställs. Är det öppna frågor eller frågor som finns konkreta svar på? Är det svårbegripliga frågor med hänsyn till barnets ålder eller bakgrund? Får den intervjuade tala till punkt eller riskerar han att bli avbruten? Finns det gott om tid eller är tiden begränsad? I djupintervjuerna ställdes frågor som ledde in i dialoger mellan den intervjuade och intervjuaren. I varje svar fanns en ny fråga.
- Vilket språk intervjun hölls på. Förstår den intervjuade svenska eller behövs tolk? Behöver tolken vara i rummet eller fungerar det med telefontolk? De flesta intervjuerna hölls på svenska, enligt ungdomens eget önskemål. Det gällde de ungdomar som varit i Sverige ca 1 år. Några intervjuer hölls med hjälp av tolk

- Vad frågorna handlar om. Frågor som påminner om smärtsamma händelser eller väcker upp starka känslor kräver expertkunskap av intervjuaren och en trygg omgivning efter intervjun. Frågorna kan väcka känslor av skuld och skam för vad man varit med om och deltagit i. Frågorna kan också sätta ungdomen i lojalitetskonflikter mellan vad hans samvete säger att han skall säga och vad han tror att han får säga. Ungdomen kan också ha blivit hotad att om han berättar något kommer han eller någon i hans familj att straffas. Ungdomar som varit utsatta för våld, tortyr, trafficking kan kräva lång tid innan de kan berätta om vad de varit med om och en djupintervju kan och ska inte avtäcka alla områden. För att ta emot känslor och tankar som kunde finnas hos ungdomen efter intervjun var personalen informerad om att en intervju skulle hållas. De kunde därför hålla en beredskap öppen för att finnas till hands om ungdomen hade behov av att prata med någon vuxen efter intervjun.
- Vilken form som används i intervjun. Rita, prata, beskriva, skriva är exempel på olika former som används vid intervjuer av barn. I intervjun med ungdomarna på Origo ritade de sina egna nätverkskartor. Dessa kompletterades med en semi-strukturerad intervju om deras bakgrund, nuvarande situation och framtids tankar. Berättelserna fördjupades genom uppföljningsfrågor i dialog med ungdomen.

Forskning om ensamkommande barn

De finska krigsbarnen

Sverige har stor erfarenhet av att ta emot ensamkommande flyktingbarn. Det gäller framförallt de finska krigsbarnen som har kallats *"the worlds largest exodus of children"*. I sin doktorsavhandling *"Finska krigsbarn"*, (1994) har Lillemor Lagnebro undersökt och beskrivit finska krigsbarns upplevelser från barndomen.

Under krigsåren 1939-1945 flyttades 70.000 finska barn till Sverige. De var mellan 6 månader och 15 år, barn på flykt undan krig – men utan skydd av en förälder. Från början fanns ett starkt motstånd mot barnens förflyttning från de finska föräldrarnas sida, men allt eftersom krigets påfrestningar skapade panik i landet blev inställningen den omvända, ”alla” ville skicka iväg sina barn. Många barn förflyttades fram och tillbaka mellan Finland och Sverige flera gånger. Detta berodde på att Socialministeriet i Finland gav order om hemtransport vid olika tillfällen. Ibland kallades barn hem för att de var skolpliktiga. Ibland hade krigsläget stabiliserats i Finland och barnen skulle hem. När sedan kriget blossade upp igen flyttades barnen åter till Sverige. Barnen fick erfa många uppbrott. Att anpassa sig till sitt fosterhem i Sverige krävde en oerhörd ansträngning. Att sedan återvända till sitt hemland och sin familj krävde ytterligare en anpassning, för att sedan återigen skickas till Sverige för en period. En del barn kände sig inte hemma någonstans. Resorna till Sverige gjordes till en början med båt från Åbo till Stockholm, men pga. ökade risker för sovjetiska angrepp från u-båtar och bombplan övergick man till tågtransporter, vilket innebar att resan tog många dagar från Helsingfors till Haparanda och därifrån vidare söderut i Sverige. Även tågen riskerade att bli utsatta för bombangrepp och kunde därför oftast bara åka på natten. En del barn transporterades med flyg, framför allt mellan Vasa och Sundsvall.

De som blev intervjuade i Lillemor Lagnebros undersökning bor och verkar i Västerbotten. I resultatdelen beskriver hon vikten av att förstå flyktingbarn ur två olika perspektiv; separationen från föräldrarna och introduktionen i en främmande kultur med ett främmande språk och med främmande människor. Det svenska folkets ambition att hjälpa broderlandet Finland resulterade i mycket svåra konsekvenser för en del av de barn som blev överflyttade. Många av dem kände som vuxna en stark rädsla för separationer, ett överdrivet behov av kontroll, språksvårigheter, splittring, minnesbilder som störde deras vuxenliv, ärr som aldrig försvann.

Annan forskning visar dock på andra resultat. I barnpsykiater Eila Räsänens doktorsavhandling *"Finska krigsbarn: separationsupplevelser i barndomen och konsekvenser i vuxen ålder"*, (1990), framkommer att många barn som skickades till Sverige klarade sig bättre i socialt och psykiskt hänseende än barn som var kvar i Finland.

Det finns också dokumentation om hur man under sitt liv har fått erfarenheter som hjälpt en att kunna bearbeta de trauman som evakueringen i barndomen

innebar genom att beskriva sina upplevelser i ord. Många självbiografiska böcker har på senare år givits ut. Riksförbundet Finska Krigsbarn har samlat många livsberättelser i boken *"Krigsbarns erinran - Snäll, lydig och tacksam"*(2003) med journalisten och författaren Sinikka Ortmark Almgren som redaktör. Här har man lyckats fånga en del av vår nutidshistoria medan de som själva upplevde barnförflyttningarna fortfarande finns i livet. I antologin finns också en genomgång av all den skönlitteratur och facklitteratur som skrivits i ämnet ensamkommande flyktingbarn under de senaste 50 åren. I boken *"Du som haver barnen kär"* (1989) beskriver Sinikka Ortmark Almgren hur hon själv som barn upplevde tiden i Sverige genom sin och moderns brevväxling. Genom skönlitteraturen får vi också beskrivningar där barnen inte framträder som så stigmatiserade som i Lagnebros avhandling, samtidigt som berättelserna ger en fördjupad förståelse av den smärta som separationerna orsakade och den hemlängtan som barnen kände. Hur de klarade av dessa trauman berodde till stor del på hur de blev mottagna i det nya landet, om de kunde knyta kärleksfulla relationer till någon vuxen som kunde stödja dem i bearbetningen av vad som hade hänt. Dessa erfarenheter skall vi ta till oss när vi nu tar emot ensamkommande barn från andra länder.

De judiska flyktingbarnen

En annan bild ger Ingrid Lomfors, som i sin doktorsavhandling *"FÖRLORAD BARNDOM återvunnet liv"*(1996) beskriver de 500 judiska flyktingbarn som kom till Sverige 1938/1939. Barnen var i åldrarna 1-16 år och kom till Sverige genom Judiska församlingens Barnkvot från Tyskland, Österrike, f.d.Tjeckoslovakien och Polen. Majoriteten av dem är fortfarande bosatta i Sverige. En del lämnade Sverige efter krigsslutet för att återförenas med sina familjer i andra länder, främst USA, andra lämnade Sverige för att emigrera till Israel. För de som återförenades blev återföreningen ofta mycket svår. De hade levt 6 år i Sverige, en del hade glömt sitt språk, deras anhöriga var ofta gravt märkta av förföljelse och krig. Några lyckades aldrig knyta an till sina biologiska föräldrar igen.

Flera i gruppen hade växt upp utan föräldrar, i vissa fall var deras mödrar änkor, ett mindre antal saknade båda sina föräldrar och hade bott på barnhem. Andra hade växt upp med en utvidgad familj med far- eller morföräldrar boende tillsammans med dem; åter andra hade växt upp i små familjer som enda barn. Majoriteten kom från urbana medelklassmiljöer.

De flesta av de 500 barnen hade släktingar i Sverige, men flera av dessa släktingar var själva flyktingar med temporära uppehållstillstånd och flera av dem lämnade Sverige strax efter att barnen anlånt. Barnen blev därför placerade i fosterhem, på barnhem och på lägergårdar. Barnen, som förväntat sig att bli omhändertagna av svenska judar, och istället blev placerade i icke-judiska familjer, ofta i lantlig miljö med ett främmande språk, främmande vanor och traditioner i hemmet blev besvikna och känslan av övergivenhet förstärktes. Det fanns dock undantag; en del av de barn som redan som små skilts från sina föräldrar och som levt under svåra förhållanden på barnhem i Nazityskland upplevde ankomsten till Sverige som mycket positiv.

De barn som bodde i gruppboende hade bättre förutsättningar att upprätthålla sitt kulturella arv, eftersom de där kunde kommunicera på sitt eget språk, hade en gemensam historia och kultur med varandra. De flesta kollektiva hem hade en judisk inriktning på sin verksamhet; barnen undervisades i traditionella ämnen som hebreiska, judendom och historia. Målsättningen var att barnen skulle utvandra till dåvarande Palestina, vilket många av dessa ungdomar också gjorde.

När kriget var slut kom de judiska flyktingbarnen till insikt om att de tillhörde den judiska minoritet som överlevt Förintelsen i Europa. ”De var räddade till livet tack vare att deras föräldrar hade modet att skicka dem till främmande land. Men när beskedet om deras närståendes öden nådde dem kunde de flesta flyktingar inte känna någon tacksamhet. Vad de kände istället var skuld för att de överlevt och för att de inte hade kunnat hjälpa sina anhöriga.” (ibid. sid.185)

Som vuxna tillhör de judiska flyktingbarnen en högutbildad grupp. Hälften av dem har tagit studenten och läst vidare på högskola, bland dem har 18% avlagt universitetsexamen, flera av dem har doktorerat. Dessa prestationer skall ses mot bakgrund av de dåliga förutsättningar för god anpassning som förelåg vid ankomsten. Trots alla prövningar, tycks de judiska flyktingbarnen förverkligat många mål i livet. De har bildat familjer, varit framgångsrika i sina yrken och lever i ett socialt, kulturellt och materiellt välstånd. De har lyckats skapa ett värdigt liv för sig själva och sina familjer.

Även de judiska flyktingbarnens situation har beskrivits i skönlitteraturen. En av författarna som också har blivit aktuell genom att hennes böcker har filmatiserats och gått som TV-serier är barn- och ungdomsförfattaren Annika Thor. Hon har i sina böcker om systrarna Steffi och Nelli givit en bild av hur barnen kunde uppleva mottagandet och livet i Sverige. ”*En ö i havet*” (1996), ”*Näckrosdammen*” (1997), ”*Havets djup*” (1998), ”*Öppet hav*” (1999).

Vad har vi lärt oss?

Att barn påverkas av det de upplever; av kriget, av trauman, av separationer och att de behöver tas omhand om de erfarit sådana upplevelser, det har vi lärt oss under de senaste 50 åren.

Ett starkt bidrag till denna kunskapsbildning på den internationella nivån var Anna Freuds och Dorothy Burlinghams forskning kring barn utsatta för bombningarna av London under 2:a världskriget, beskriven i boken ”*War and Children*” (1964). Genom att jämföra en grupp barn som evakuerades utan sina föräldrar till landsbygden undan kriget, med en grupp barn som fick stanna kvar med sina föräldrar i London, fann man att de barn som befann sig i London hade en bättre psykisk hälsa om de stödjande föräldrarna fanns till hands än de barn som separerades från sina föräldrar och evakuerades undan bomberna.

De svenska erfarenheterna om de finska och judiska flyktingbarnen borde tas tillvara på ett mer genomgripande sätt i det svenska mottagandet av ensamkommande flyktingbarn. Vilka kunskaper kan vi ta till oss från våra

erfarenheter av att ta emot ensamkommande barn till Sverige? Vilka likheter finns med de finska och judiska barnen, vilka är skillnaderna?

Likheterna är uppenbara:

Det gäller barn som är i främmande land utan skydd från sina föräldrar. Gemensamt för dem är att de har lämnat sitt sociala och kulturella sammanhang. Allt är nytt för dem; språket, kulturen, landskapet, historien, klimatet. De känslor som barnen beskriver är desamma: Känslor av rädsla, förvirring, övergivenhet, ensamhet och hemlängtan.

Många har upplevt en farofylld resa innan de kom till Sverige och många har lämnat sitt land pga förföljelse, förtryck och krig. En del har, precis som de finska och judiska barnen, blivit skickade av föräldrar eller andra släktingar för att överleva eller få bättre möjligheter i livet än vad de skulle kunna få i hemlandet.

Men det finns också skillnader:

Framför allt när det gäller ålder. Majoriteten av de finska krigsbarnen var under 10 år gamla, hälften av de judiska barnen var tonåringar mellan 13-16 år, hälften var mellan 1-12 år. Av de ensamkommande barnen som idag kommer till Sverige är 2/3 mellan 16-18 år och 1/3 under 16 år. Det är naturligtvis stor skillnad för ett barn utan föräldrar om han/hon har en möjlighet att kognitivt och emotionellt förstå sin situation och har en förmåga att ta ansvar för sig själv, sin vardag och framtid. Dessa förmågor ökar och utvecklas med åldern.

De finska och judiska barnen kom från Europa, majoriteten av de ensamkommande barnen idag kommer från utom-europeiska länder. Avståndet till hemlandet, både geografiskt och socio-kulturellt, kan få betydelse för barnets möjligheter att hålla kontakten med familj och släkt, dess möjligheter till integration i samhället, samt möjligheten att återvända. Världen har förändrats. Idag vet man genom TV och andra media att det finns andra delar, andra länder där det är fred, där det finns frihet och demokrati och dit man kan fly för att överleva och få möjlighet att leva ett bättre liv.

Men kriget har också förändrats. De massiva sovjetiska bombningarna i Finland krävde förhållandevis få civila dödsoffer. Idag är det annorlunda. Kriget i forna Jugoslavien, Somalia, Afghanistan, Irak drabbar främst civilbefolkningen, i synnerhet kvinnor och barn. Det motiverar i högre utsträckning att evakuera civilbefolkning och fly från landet.

Generellt kan vi dra följande slutsatser:

- Att om möjligt inte separera barn från föräldrar i krig eller andra krissituationer. Som tydligt framgår av doktorsavhandlingen *Finska krigsbarn* (Lagnebro, 1994) är separationen från föräldrarna ett trauma som skall undvikas i möjligaste mån.

- Om det ändå blir så, t.ex. när barnet har separerats från sina föräldrar redan i hemlandet för att föräldrarna är döda, eller av andra anledningar inte kan ta hand om sina barn, är mottagandet i det nya landet av största vikt. Detta beskrivs både i forskning (Keilson, i Angel & Hjern, "*Att möta flyktingar*", 2004) och i skönlitteraturen, t.ex. i den antologi som beskriver de finska krigsbarnens egna upplevelser (Ortmark Almgren, 2003). Här läggs vikten vid att vi tar emot barnen på ett sätt som kan hjälpa dem att komma över sina traumatiska upplevelser, förluster och sorg. Detta gör vi genom att ge dem möjlighet att rota sig på nytt, erbjuda en kontinuitet och undvika nya uppbrott och separationer, genom att tillsammans med barnet skapa ett stabilt socialt sammanhang och genom att lyssna på barnet.
- Att vara medveten om de kulturella aspekternas betydelse, vikten av att ha kontakt med sina rötter. I doktorsavhandlingen "*FÖRLORAD BARNDOM återvunnet liv*" (1966) tar Lomfors fram fördelarna för de judiska ensamkommande barn som bodde i ett gruppboende och därför hade förutsättningar att upprätthålla sitt kulturella arv, kunde kommunicera på sitt eget språk och hade en gemensam kultur och historia.
- Att införliva våra psykologiska kunskaper om att ensamkommande flyktingbarn ofta lider av starka skuld känslor. Dessa skuld känslor upplevs i relation till andra i familjen, släkten, hemlandet som inte har lyckats fly utan som har dödats eller fortsatt ett liv i förtryck och förföljelse. Detta skapar en överlevnadsskuld hos den som klarat sig och en skuld för att man inte förmår hjälpa de som är kvar, en kunskap som vi framför allt har erfarit genom de överlevande efter holocaust.

UPPBYGGNADEN AV ASYLHEMMET ORIGO

Avtal mellan staten och kommunen

I juni 2002 kom en förfrågan från Migrationsverket till Socialnämnden i Skellefteå kommun om det fanns intresse att öppna ett grupphem för asylsökande ensamkommande barn. I kommunen fanns sedan tidigare två grupphem för ensamkommande barn med permanent uppehållstillstånd. Ett av dem öppnade i slutet av 1980-talet och det andra öppnade år 2002. Det fanns en tradition i kommunen att ta emot ensamkommande flyktingbarn och det fanns kunskap och erfarenhet hos den personal som arbetat med dessa ungdomar sedan tidigare.

I november 2002 blev en skiss klar för det nya asylhemmet, innehållande antal platser, personalstyrka, budget med kostnadsförslag. Ett 3-års avtal tecknades och en föreståndare med lång erfarenhet av arbete med flyktingbarn anställdes. Han fick i uppdrag att anställa personalgruppen, att iordningsställa asylhemmet genom ombyggnad av lägenheter och introduktionsutbilda personalen. Den 28 april 2003 öppnades hemmet för de 12 ungdomar som skulle komma att bo där.

Anställning och utbildning av personal

En föreståndare, en kurator och åtta behandlingsassistenter anställdes. De kriterier som användes vid anställningen av personalen var förutom individuella meriter också en målsättning att skapa en arbetsgrupp med så bred kompetens som möjligt. På så sätt fick man en heterogen personalgrupp med avseende på kön, ålder, erfarenhet och etnisk bakgrund.

När samtlig personal var anställd planerades en månadslång introduktion med personalgruppen. Den startades med ett tre dagar långt internat med extern konsult. Syftet med dagarna var att lära känna varandra och diskutera attityder och värderingar. Ytterligare en utbildningsdag hölls med hela personalgruppen om arbete med asylsökande ensamkommande barn ur psykologiskt och socialt perspektiv.

Sedan december 2003 har personalen kompletterats med en psykolog anställd på ½-tid för kommunens boenden för ensamkommande barn, varav Origo är det ena, det nyöppnade Falmarksgården * i Skellefteå kommun, som tar emot yngre asylsökande ensamkommande barn är det andra samt två sedan tidigare befintliga grupphem för ensamkommande barn med uppehållstillstånd.

---

* Falmarksgården är det andra asylhemmet i kommunal regi, som öppnades i december 2003

Förberedelser inför öppnandet av asylhemmet

Personalen hade en månads förberedelsestid innan de första ungdomarna kom. Under denna tid skulle en grund läggas för arbetet. Målsättning, regler och roller skulle diskuteras. Dessutom skulle man söka etablera kontakter med samarbetspartners, som skolan, vårdcentralen, överförmyndaren, barnpsykiatrien samt göra studiebesök och etablera sig i området. Mycket tid behövdes också till praktiskt arbete med att utrusta de ihopslagna lägenheterna. Man hade 12 sovrum, kök, allrum, TV-rum, datarum, personalrum, kontor och förråd som skulle inredas.

Förberedelsearbetet avslutades med en fest – ett öppet hus som hölls för att på ett trevligt och öppet sätt ge grannar och andra information om att ett asylhem för ungdomar skulle öppnas i bostadsområdet. Under denna fest anordnades en namntävling. Alla gäster fick lägga förslag på namn till det nya asylhemmet. Namnet Origo vann med motiveringen att det symboliserar både ursprung och mittpunkt (axlarnas skärningspunkt i ett koordinatsystem).

Asylboendets målsättning

Efter introduktionsmånaden hade personalen formulerat en övergripande målsättning:

- Att ge asylsökande ungdomar en trygg, meningsfull och lärorik tid oavsett asylutredningens resultat

Som delmål angavs:

- Tydliggöra vår roll i asylutredningen
- Skapa ett tryggt och gemytligt boende
- Skapa ett gott studieklimat för goda kunskaper i svenska språket
- Stötta ungdomarna i att hitta en bra fritid
- Förmedla en positiv start och goda erfarenheter av Sverige och Skellefteå
- Stärka/fokusera på individen och samtidigt uppmuntra ungdomen att skapa ett eget positivt nätverk
- Jobba för integration
- Agera professionellt och göra det bästa möjliga för ungdomen vid ett eventuellt avvisningsbesked

Dessa mål skulle uppnås genom att:

- Skapa nätverk; myndigheter, gode män, ideella organisationer etc.
- Ha en öppen dialog med ungdomarna kring svensk lagstiftning och samhälle
- Upprätta, följa och skapa uppföljningsmetoder för introduktionsplaner
- Delta i skolarbetet genom läsläsning, närvaro på skola, uppmana till mediastudier. Utvärdera språkutvecklingen.
- Skapa en familjär stämning utan att ge avkall på vår professionalitet.

Till ungdomarna formulerade man en skriftlig information "*Välkommen till Asylboendet på Familjegränd*". Här klargjordes personalens uppgifter. Man förklarade de olika roller som kontaktpersonerna, gode mannen och juridiska ombudet har. Man gav information om hälsoundersökning och om de andra gruppemmen för ensamkommande barn i staden.

I informationen ingick också en beskrivning av reglerna på Origo. Exempel på regel är att ungdomarna själva ska ta ansvar för att passa tider t.ex på morgonen när de skall gå till skolan, men om de försover sig blir de väckta 15 minuter innan skolbussen går. En annan regel är att ungdomarna tillsammans med personalen skall planera middagarna en vecka var och då också hjälpa till med dukning, servering och disk. Det finns regler om städning, gäster, våld och droger. Allt översatt till ungdomens eget språk.

Ungdomarna på asylhemmet Origo

Vilka är de och varför kommer de till Sverige?

/Monica Brendler-Lindqvist och Jenny-Ann Larsson/

Samtliga **17 ungdomar** som kom till Origo under perioden april 2003 till april 2004 har ingått i undersökningen. Materialet om dessa ungdomar kommer från akterna på asylhemmet, från kurator Jenny-Ann Larssons samtal med ungdomarna och med personalen.

9 ungdomar har djupintervjuats. Tio ungdomar tillfrågades om att bli intervjuade. En svarade nej. De övriga 7 blev ej tillfrågade av följande orsaker: 3 ungdomar har försvunnit från Origo, 1 har tagit tillbaka sin ansökan och återvänt till sitt hemland, 1 har av Migrationsverket bedömts vara över 18 år och omplacerats till vuxenförläggning på annan plats i Sverige, 1 ville själv flytta till vuxenförläggning när han fyllde 18 år och 1 befann sig i så dåligt psykisk kondition att det ej var etiskt försvarbart att tillfråga honom.

Samtliga är pojkar. Det var inte planerat från början att asylhemmet skulle ta emot enbart pojkar. Slumpen avgjorde att de från början blev tilldelade pojkar. När det sedan kom förfrågningar om flickor kunde de inte säga ja, eftersom de inte bedömde det lämpligt att ha enbart en flicka bland pojkarna, som det skulle bli till att börja med.

Ungdomarna är i åldrarna **16 – 17 år.**

En av dem bedömdes efter skelettröntgen vara 19 år och förflyttades efter 3 månader på Origo till vuxenförläggning. Att göra åldersbedömningar enbart genom skelettröntgen har kritiserats av Barnläkarföreningen, Barnombudsmannen och Rädda Barnen. Det strider även mot Socialstyrelsens allmänna råd "*Medicinsk åldersutredning av invandrar- och adoptivbarn*", enligt vilka en barnmedicinsk bedömning bör ligga till grund för en åldersutredning, medan bestämning av tand- och skelettålder kan vara komplement.

En annan av pojkarna hade uppgett sig vara 20 år, men då det visade sig att han var 17 år flyttades han efter 6 månader från vuxenförläggning till Origo.

Ungdomarna kommer från **11 länder:**

Afghanistan	4 ungdomar (från 4 olika minoriteter)
Albanien	1 ungdom
Dagestan	1 ungdom
Eritrea	1 ungdom
Irak	1 ungdom (kurd)
Jordanien	1 ungdom (palestinier)
Kosovo	1 ungdom
Guinea	2 ungdomar
Somalia	3 ungdomar

Turkiet 1 ungdom (kurd)
Vitryssland 1 ungdom

Kommentar: Under senare år har de flesta ensamkommande barn i Sverige kommit från forna Jugoslavien, Somalia och Irak. Många barn har också kommit från Afghanistan, Eritrea, övriga Afrika, Turkiet och forna Sovjetunionen. Ungdomarna på Origo avspeglar väl de länder som är mest frekventa.

De talar följande språk: albanska, amarinja, arabiska, dari, komikiska, kurdiska, pashtu, ryska, somaliska, tigrinja, turkiska, uzbekiska, dessutom två minoritetsspråk i Guinea.

Kommentar: Många av de ensamkommande barnen tillhör minoriteter i det land de kommer ifrån. Detta gäller även ungdomarna på Origo. Att de tillhör minoriteter avspeglas ofta i det modersmål de använder, även om de också behärskar landets officiella språk. Det gäller t.ex. kurder från Turkiet, som också talar turkiska, kurder från Irak som också talar arabiska, uzbekier från Afghanistan, som också talar dari eller pashtu.

Orsaker enligt ungdomarna att lämna sitt hemland:

- Förluster av föräldrar och nära anhöriga i hemlandet
- övergiven av familj och släkt
- missbrukande föräldrar
- flykt undan krig och väpnade konflikter
- förföljd pga. tillhörande etnisk minoritet
- diskriminerad i skolan
- deserterat
- politiska skäl
- misshandlad av polis
- inga framtidsmöjligheter
- övertalad av kompis

Kommentar: 8 av ungdomarna har förlorat båda sina föräldrar genom krig, sjukdom eller försvinnanden, 5 har dessutom förlorat syskon genom död eller försvinnanden.

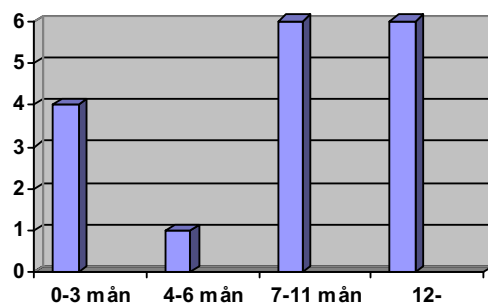
Cirka hälften av ungdomarna på Origo kommer från länder i krig och väpnade konflikter, två av ungdomarna har varit utsatta för förföljelse på grund av att de tillhör en etnisk minoritet

Ingen ungdom har uttalat att han blivit utsatt för tortyr, men flera av ungdomarna beskriver misshandel av polis, som om man undersökte det grundligare ev. skulle kunna betecknas som tortyr. En av ungdomarna är politiskt aktiv i ett parti. Ingen har berättat att han har blivit utsatt för ”trafficking”, vilket dock inte kan uteslutas.

Dessa frågor kommer att återigen tas upp vid 2-års uppföljningen av ungdomarna för att förhoppningsvis kunna klarläggas ytterligare.

De orsaker som ungdomarna på Origo har berättat om som anledning till att de lämnade sitt hemland bekräftar den bild som ensamkommande barn i Europa uppgivit i rapporten *"Separated Children Coming to Western Europe"*(2000). (Se kapitel ovan, Ensamkommande barn i Sverige och Europa.)

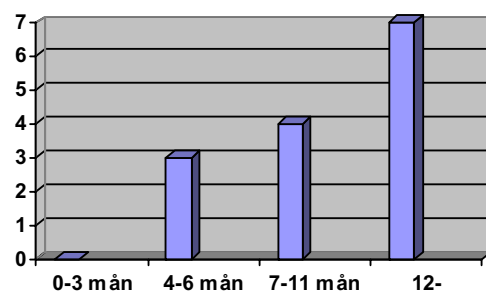
Boendetid på Origo:

4 ungdomar har bott 3 mån eller mindre på Origo.
1 ungdom har bott mellan 4-6 mån på Origo.
6 ungdomar har bott mellan 6 mån och upp till 1 år på Origo
6 ungdomar har bott 1 år eller längre på Origo

Kommentar: Boendetiden skall jämföras med förväntningar när avtalet skrevs med Migrationsverket. Eftersom väntetiderna på besked om uppehållstillstånd enl. UD:s regleringsbrev skall vara 3 mån. hos Migrationsverket, resp. 3 mån. hos Utlänningsnämnden, var förväntningarna att majoriteten av ungdomarna skulle bo där 3 mån, med ev. förlängning till högst 6 mån vid överklagan. Att boendetiderna blev avsevärt mycket längre påverkade verksamheten på ett avgörande sätt. Origo blev inte ett korttidsboende utan ett långtidsboende, vars konsekvenser beskrivs mer i kapitlet "Hur utvecklades verksamheten på Origo?"

Väntetid på besked om uppehållstillstånd:

Kommentar: Av de 17 ungdomarna hade vid undersökningens slut 12 fått besked på sin ansökan om asyl. 9 hade fått uppehållstillstånd, 3 hade avvisats (därav 2 till annat EU-land), 2 väntar fortfarande. Av de återstående 3 hade 2 ungdomar återvänt till hemlandet utan att invänta besked och 1 flyttat till vuxenförläggning efter åldersbedömning på begäran av Migrationsverket.

Ingen av ungdomarna har fått besked inom 3 månader. 3 av ungdomarna har hitintills väntat mellan 4-6 månader (varav 2 har avvisats enligt Dublinförordningen* och 1 fortfarande väntar). 4 ungdomar har väntat mellan 7-11 månader. Av dessa har 1 avvisats, 2 fått uppehållstillstånd och 1 väntar fortfarande. 7 ungdomar har väntat 12 månader eller längre på besked. Dessa 7 har fått uppehållstillstånd hos Migrationsverket. Med anledning av UD:s regleringsbrev enl. vilket ensamkommande barn inte skall behöva vänta mer än 3 månader på Migrationsverket beslut ang ansökan om uppehållstillstånd, är det anmärkningsvärt att väntetiderna för 12 av ungdomarna ligger över 6 månader, 7 av ungdomarna har väntat i 1 år eller mer. 2 ungdomar väntar fortfarande. Väntetiderna utsätter människor för ett omänskligt lidande och för de ensamkommande ungdomarna upplevs det som psykisk tortyr. (se vidare i kapitlet "Material ur djupintervjuerna")

Anmärkningsvärt är också att de 2 ungdomar som varit i annat EU-land och skall återsändas dit enligt Dublinförordningen fick vänta 9 respektive 4 månader på besked. Båda dessa ungdomar försvann från Origo innan beslutet verkställdes.

Familjeförhållanden före flykten

Uppvuxen med:	
föräldrar och syskon	5 ungdomar
moder och syskon	3 ungdomar
fader och syskon	1 ungdom
ensamstående mor	2 ungdomar
mor- el farföräldrar	1 ungdom
släkt	2 ungdomar
barnhem	1 ungdom
ingen uppgift	2 ungdomar

Kommentar: Ett fåtal ungdomar är uppvuxna i en familj med bägge föräldrarna. De som har en sådan bakgrund har senare mist någon eller bägge föräldrarna, ibland också syskon. Övriga är uppvuxna med enbart en förälder eller med släktingar. Det kan vara hos mormor, moster med familj, farbror etc. En av ungdomarna har växt upp på barnhem.

---

* Dublinförordningen anger vilket land som ska pröva en ansökan om asyl. De länder som omfattas av förordningen är EU:s medlemsländer samt Norge och Island. Ett land har ansvaret för att pröva en asylansökan bl.a. om personen har fått visum eller uppehållstillstånd beviljat av detta land, om personen rest in i landet illegalt eller om personen sökt asyl i landet.

Separationer från nära anhörig

Båda föräldrarna o syskon döda	1 ungdom
Båda föräldrarna döda	3 ungdomar
Mor o syskon döda, fadern försvunnen	1 ungdom
Fadern död, modern försvunnen	2 ungdomar
Fadern död	3 ungdomar
Föräldrarna försvunna	2 ungdomar
Övergiven av föräldrarna	2 ungdomar
Ingen uppgift	3 ungdomar

Kommentar: Samtliga ungdomar har i hemlandet upplevt separationer från nära anhörig. För flera av ungdomarna har separationerna varit massiva. Det innebär att de har förlorat hela eller stora delar av sin familj.

Tre av ungdomarna har förlorat hela sina familjer, både föräldrar och syskon. Två av ungdomarna har förlorat bägge sina föräldrar genom krig och sjukdomar. Tre av ungdomarna har familjer som försvunnit i kriget. Samtliga dessa ungdomar kommer från krigsdrabbade länder som Afghanistan, Somalia och andra afrikanska stater.

Två pojkar har sedan tidig barndom blivit övergivna av sina föräldrar och vuxit upp hos släktingar. Dessa ungdomar kommer från underprivilegerade familjer på Balkan eller från forna Sovjetstater.

Två av pojkarna har äldre bröder som blivit dödade som soldater i krig.

Psykiska symtom

Sömnsvårigheter	
Ätstörningar	
Koncentrationssvårigheter	
Aggressionsutbrott	
Ångest	
Depressioner	
Suicidtankar	
Suicidförsök	
Psykosgenombrott	
Inläggning på psykiatrisk klinik	2 ungdomar

Kommentar: Samtliga ungdomar har psykiska symtom. De flesta har sömn- och koncentrationssvårigheter. En del lider av aptitlöshet, några av kraftiga humörsvängningar. De blir lätt irriterade och aggressiva mot varandra, men också mot personalen. Några av ungdomarna är deprimerade och bär på ständiga suicidtankar. Det är inte depressioner som har drabbat dem sedan de kom till Sverige, utan tillstånd som funnits med sedan tidigare. Några av ungdomarna har också gjort suicidförsök. Två av ungdomarna har fått psykosliknande genombrott och blivit akut inlagda på psykiatrisk klinik enligt LPT (Lagen om psykiatrisk tvångsvård). Orsaken har varit återfall av tidigare traumatisering.

Ungdomarnas perspektiv – material ur djupintervjuerna

Materialet är sekretessbelagt och därför avidentifierat.

Vad har de varit med om och hur mår de?

”Emran är en 16-årig pojke från Afghanistan. Han tillhör en minoritet i sitt hemland. Emran kommer från fattiga förbållanden. Hans mor dog i barnsäng när han var liten och hans far blev dödad av talibanerna. Kvar i huset blev hans storsyster, han själv och två yngre bröder. Emran bestämde sig för att ta sig över gränsen till Iran och där försöka hitta ett arbete. Som barnarbetare fick han tillsammans med andra 13-åriga pojkar arbete i en fabrik som tillverkade golvplattor. Han arbetade vid maskinen hela dagarna. På nätterna sov han och de andra pojkarna i ett hörn av fabriken. De vågade nästan aldrig gå ut, för då riskerade de att bli tagna och slagna av iransk polis och återskickade till Afghanistan. Efter 1½ år hade Emran sparat ihop pengar och flydde tillsammans med en grupp människor över bergen till Turkiet. När de var vid gränsen sköt militären efter dem, gruppen skingrades och två försvann. De gick länge i bergen, de var dåligt klädda och maten tog slut. Till slut kom de till en by i Turkiet där de kunde köpa mat. Emran kom sedan till Istanbul och väntade där i 18 dagar innan han tillsammans med andra flyktingar kunde paddla över till Grekland, två i varje båt. En båt försvann i de höga vågorna. När Emran kom till Malmö blev han stoppad av polisen som skickade efter någon från Migrationsverket. ”Det var ingen som slog mig där”, säger Emran.”

Det här är en pojkes livsberättelse. Ingen berättelse är den andre lik. De ensamkommande barnen är en extremt heterogen grupp. De kommer från olika länder, har olika ursprung, har olika klassbakgrund, har olika erfarenheter av skolgång, omhändertagande, stöd och vägledning.

En annan pojke berättar följande:

”Jag vet inget om min mamma. Hon försvann när jag var liten. Hon var narkoman. Vem som är min pappa är det ingen som vet. Jag bodde hela tiden hos min mormor. Vi hade ett eget hus, det var inte stort, men det räckte för oss. Ibland har jag undrat om jag har några syskon någonstans, men det vet jag inget om. Jag hade en kompis. Det är skillnad på kompisar och bekantskaper. Man kan ha högst tre kompisar. Jag hade en. Han bodde i huset bredvid mig och han var 4 år äldre än jag. Han skyddade mig i skolan. Jag blev alltid retad i skolan, redan i 1:a klass. Barnen trodde att det var något fel på mig eftersom jag inte hade några föräldrar.

När min mormor blev gammal och förvirrad skulle hon flyttas till ålderdomshem. Då skulle jag bli ensam hemma. Jag hade åkt fast för polisen, fast jag inte hade gjort något, och polisen slog mig illa. Då fick jag möjligheten att åka med i en minibuss till Europa. Jag tog chansen. Resan var hemsk. Jag låg gömd bland kartonger. Jag fick bara gå ut ur bilen på nätterna. Här på Origo pratar jag med alla, men det finns ingen som jag bryr mig om, utom min lärare, hon är fantastisk - snäll och hjälpsam.”

En pojke berättar följande:

Jag kommer från en stor familj, min far var militär och vi hade det bra. Jag är näst äldsta sonen, min storebror dog i kriget. Jag har fem yngre syskon. (Han berättar vad de heter.) Deras namn har alla olika betydelser. Ett namn betyder "den lekande fäktaren", ett annat "det lekande lejonet". När jag skulle börja skolan skickade mina föräldrar mig till en bra skola, en internationell skola i huvudstaden. Där bodde jag i 5 år hos mina mostrar och morbröder. Mina kusiner var mina kompisar. Jag trivdes bra i skolan. Min lärare i engelska var som en storebror för mig. När kriget började skickades jag tillbaka till min hemstad. I 3 år var jag där. Under den tiden förändrades allt. Min pappa försvann, vi vet inte var han är. Och min bror dödades. Han var soldat. Då bestämde min mamma att jag skulle åka till Europa för att inte förlora en son till i kriget.

Jag försöker vara glad och jag vill bara vara med glada människor, inte allvarliga. Men jag känner att jag behöver prata, för annars kanske mitt hjärta exploderar. Jag har svårt att sova och jag längtar till min familj och mina kompisar. Om jag inte får stanna här i Sverige har jag slösat bort fem månader av mitt liv.

Teman i intervjuerna

Fyra tematan blir speciellt synliga vid en analys av intervjuerna:

1. Förluster av nära anhöriga
2. Väntan på besked om uppehållstillstånd
3. Vardagslivet
4. Framtiden

Förluster av nära anhörig – om sorg, ensamhet och död

Ett genomgående tema i intervjumaterialet handlar om de separationer som ungdomarna gått igenom i hemlandet.

"Jag hade två bröder och två systrar. Min pappa hade dödats. Min mamma och min bror var ute och handlade. En man som bodde i grannskapet kom in i vårt hus och sköt mina syskon. Jag hade gömt mig. Sedan levde jag själv i 6 månader. Jag var livrädd hela tiden. Min mamma och min bror försvann." (17-årig pojke från Afrika)

"Min storebror dog för 1 år och 9 månader sedan. Han var soldat i kriget. Hans begravningsdag är den värsta dagen i mitt liv. Jag känner mig så ensam." (17-årig pojke från Afghanistan)

"Enligt islam får man inte dricka alkohol, äta fläsk, spela för pengar och döda sig själv. Om jag inte vore muslim, skulle jag inte vilja leva längre." (16-årig pojke från Afghanistan)

Saknaden och sorgen uppslukar en stor del av dessa ungdomars psykiska energi. De får svårigheter att sova, att koncentrera sig och att kontrollera sina aggressioner. Separationerna i hemlandet, före flykten är de mest traumatiska och

de som är obearbetade. De ytterligare separationer som flykten i sig har medfört har inte samma traumatiska dignitet. Det är separationerna i hemlandet, upplevelserna av död, våld och övergivenhet och dess konsekvenser för familjen i form av fattigdom och bristande framtidsmöjligheter som fått dem att lämna sitt hemland.

Som redovisats ovan i kapitlet ”Vilka är de och varför kommer de till Sverige?” har de flesta inga fungerande familjer att återvända till. Hälften av dem är föräldralösa, tre har enbart modern i livet, fem har förlorat syskon. Det är dessa familjekatastrofer i länder som befinner sig i krig, väpnade konflikter och kaos som tvingar barnen att fly.

Det är inte enbart familjerna utan hela det sociala nätverket kring barnen som är sönderslaget. Far- och morföräldrar finns ofta inte i livet, skolan fungerar inte, grannar och kompisar har försvunnit från byn eller kvarteret.

Om väntetiden på uppehållstillstånd

Ett annat genomgående tema är väntetiden på besked om uppehållstillstånd. Denna väntan upplevs som psykisk tortyr. Desto längre de får vänta, desto svårare blir det för dem att kontrollera sin ångest, sin känsla av ensamhet och övergivenhet. Av de 12 som hittills fått besked fick ingen vänta mindre än 3 månader, 2 fick vänta mellan 4-6 månader, 3 fick vänta mellan 7-11 månader och 7 fick vänta 12 månader eller mer.

”I mitt land blir man dödad av soldater, här blir man dödad av papper!” (17-årig pojke från Mellanöstern)

Ungdomarna upplever att de inte kan påverka sin situation och att de inte blir trodda när de berättar om sin livssituation och sina traumatiska erfarenheter i hemlandet.

”Jag träffade en landsman som bott här i Sverige i 25 år. Han kan inte återvända hem och hälsa på sin familj som dör ifrån honom under tiden. Det är ingen som tror mig, men i mitt land dödas de som tillhör samma minoritet som jag i bergen av militären.” (17-årig pojke från Mellanöstern)

Om vardagslivet

En del av intervjun tar upp ungdomens vardagsliv i den nuvarande situationen. Det handlar om skolan, boendet, om att någon bryr sig och om konflikter.

Skolan

Genomgående är att ungdomarna ger en mycket positiv bild av skolan och då speciellt de lärare som har undervisat dem i svenska.

”Jag tycker mycket om min lärare, Eva.” (17-årig pojke från Somalia)

”Jag har jättebra lärare både i svenska och matematik.” (17-årig pojke från Guinea)

"Det är mycket svårt i skolan. Jag kan inte koncentrera mig. Men min lärare är fantastisk - snäll och hjälpsam." (16-årig pojke från Vitryssland)

Boendet

De som har andra förläggningar i Sverige att jämföra med ser stora skillnader på dessa och på Origo.

"Om 20 dagar har jag varit i Sverige 1 år. Jag kom först till ett ställe och var där 2-3 dagar, jag rymde därifrån 2 gånger, ena gången tvingade jag en buss att köra mig till Arlanda, andra gången gick jag till fots till Arlanda, men de körde tillbaka mig. Då sa jag att jag var 18 år, fast jag bara är 17, och då fick jag komma till en förläggning där jag bodde i en lägenhet med 4 män. Där fanns bara en soffa, ingenting annat. En person hjälpte mig, annars hade jag blivit tokig. Så kom jag till Origo, de andra killarna hade redan kommit. Här var det helt annorlunda, jag fick ett eget rum som var mitt." (17-årig pojke från Mellanöstern)

"Om jag får uppehållstillstånd, vill jag bo precis här." (16-årig pojke från Afghanistan)

Att bry sig

Både positiva och negativa upplevelser av personalen på Origo och andra kontakter med gode män, skola och övriga tas upp.

"Jag är muslim och hade aldrig rökt cigaretter innan jag kom till Sverige. När jag bott här några veckor kom en av personalen och satte sig och pratade med mig. Han uppmuntrade mig att sluta röka eftersom det inte är bra för hälsan. Jag blev mycket glad för hans råd. Det var första gången i Sverige som jag kände att någon verkligen brydde sig om mig. Han visade mig en annan väg. Han var precis som en äldre bror till mig. Jag lyssnade på honom därför att jag tycker om honom. Och jag slutade röka." (16-årig pojke från Afghanistan)

"Min kontaktperson förstår precis vad man vill och vad man inte vill" (17-årig pojke från Somalia)

"Jag tycker mycket om min gode man. Jag litar på henne 100%" (17-årig pojke från Mellanöstern)

Konflikter

De negativa uttalandena handlar oftast om konkreta svårigheter eller konflikter som man har på Origo. Ibland kan det gälla de kulturella skillnader som finns mellan ungdomarna, t.ex mellan muslimer och kristna, då den enskilda ungdomen upplever sig som icke-bekräftad eller styvmoderligt behandlad.

"Varför lagar dom alltid biff, jag vill ha fläsk!" (16-årig pojke från Vitryssland)

Många uttrycker också en stor känslighet inför att bli svikna, men också en stor tacksamhet över att de får hjälp.

"Jag är mycket besviken på min gode man, för hon börde inte av sig när de andra fick uppehållstillstånd." (17-årig pojke från Guinea)

Om framtiden

En del av ungdomarna har svårt att tänka på framtiden, för andra är framtiden en källa till hopp.

"Jag skall skaffa mig en egen, ny familj. Men det kommer att bli svårt för barnen att inte ha någon släkt." (17-årig somalisk pojke)

"Jag vill bli bilmekaniker, men jag vet inte om det går. Jag har bara gått 3 månader i skolan i mitt hemland." (16-årig pojke från Somalia)

"Jag skall bli internationell businessman. Jag vill ha en fru och två barn, inte fler." (17-årig pojke från Guinea)

"Jag kan laga motorcyklar. Jag kan köra också. Kanske kan jag få arbeta med det?" (16-årig pojke från Vitryssland)

Sammanfattning om ungdomarna

Ungdomarna har kommit till Sverige för att de är föräldralösa, saknar en av föräldrarna eller har svåra problem i familjen. För flera av ungdomarna framstår migration som den allra sista utvägen. Det gäller föräldralösa barn som har vuxit upp hos släktingar, till exempel en mormor eller faster. Denna kvinna har sedan blivit sjuk och kan inte längre ta hand om pojken, varför han på eget initiativ eller släktingens beger sig till Europa. Alla andra utvägar är uttömda.

Andra har förlorat en förälder, oftast fadern i krig eller genom sjukdom. Modern har då blivit ensamförälder med flera barn. Familjen har deklasserats, fått ekonomiska och andra svårigheter, ibland drivits på flykt inom landet eller till något flyktingläger i ett grannland.

Åter andra kommer från social misär, uppvuxna i familjer med missbruksproblem, utsatta för barnmisshandel och med upplevelser av att ha blivit känslomässigt avvisade.

Att bygga upp ett socialt nätverk – viktigt för ungdomarna, viktigt för asylhemmet

Efter att Origo öppnades och ungdomarna flyttat in handlade en stor del av arbetet om att bygga upp ett socialt nätverk runt ungdomarna och asylhemmet.

- För barnen kan det sociala nätverket utgöra en kompensation för den brist på stöd från föräldrar och familj som de normalt skulle ha haft. De signifikanta personerna i det nya sociala nätverket blir barnets psykologiska ”kryckor”. (s 54, *”Att möta flyktingar”*, 2:a uppl. 2004)
Signifikanta personer utgörs vanligen av gode män, kamrater, lärare, behandlingspersonal.
Ett väl fungerande socialt nätverk tillhör också de stödjande faktorer som möjliggör traumatiserade barns läkning. Onödiga omflyttningar bör därför undvikas av ensamkommande barn. (s.9 *”Barn utan uppehållstillstånd”*, 2003)
Uppbyggnaden av det sociala nätverket är också en början till barnets integration i samhället.

- För gruppemmet är det oerhört viktigt att ha ett gott samarbete med alla i barnets nätverk för att få och ge stöd både i akuta kriser och i det långsiktiga arbetet med integration.
En speciellt viktig person för de ensamkommande barnen kan den ”gode man” bli, som utses när barnet söker asyl i Sverige. Att vara ”god man” till ett ensamkommande barn är en grannlaga uppgift. Den skiljer sig från de vanliga uppdrag ”gode män” brukar ha, som främst handlar om ekonomiskt ansvar för vuxna som omyndigförklarats. Att vara ”god man” för ett ensamkommande barn kräver ett större känslomässigt och tidsmässigt engagemang och att man tar på sig ett stort socialt ansvar, vilket också gör uppdraget stimulerande och givande. Enligt en utredning som lades fram i maj 2003 (SOU 2003:51), föreslogs att ”gode män” skall få väsentligt utökade befogenheter att fatta beslut i alla frågor som rör det ensamkommande barnet. (*”Handledning i lokalt flyktingarbete”*, 2004)

Av denna anledning kommer arbetet med uppbyggnaden och uppföljningen av Origos samarbete med de ”gode män” som har ungdomar boende på Origo att beskrivas utförligare nedan av kurator Jenny-Ann Larsson.

Gode män

/Jenny-Ann Larsson, kurator på asylhemmet Origo/

De juridiska förutsättningarna

Under 2002 gav regeringen i uppdrag åt Migrationsverket och Socialstyrelsen att tillsammans med Integrationsverket, Barnombudsmannen, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet samt andra berörda organisationer förbättra mottagandet för de barn som kommer till Sverige utan medföljande legal vårdnadshavare. Anledningen var att det förekommande godmanskapet inte är anpassat efter de speciella förutsättningar som ensamkommande barn befinner sig i.

När Origo startade sin verksamhet fanns således ett utredningsförslag om att de gode männen ansvar och befogenheter skulle utökas i syfte att säkerställa barnens sociala, juridiska och ekonomiska situation. Eftersom alla förekommande remitter uttalat sig positiva till lagändringen, som förväntades genomföras i januari 2003, valde vi på Origo att utgå från dessa när vi utarbetade våra riktlinjer för de gode männen.

Rekryteringen av gode män

I och med Origos start uppkom ett akut behov av gode män som överförmyndarnämnden inte kunde tillgodose; det fanns inte personer att tillgå och ej heller fanns det kunskap om uppdragets utformning och ansvarsområden. För att möta barnens behov av gode män överenskom vi snart med nämnden om att hjälpas åt med rekryteringen.

Första kontakten med de presumtiva gode männen kan se ut på många olika sätt. Under våren 2003 skickade jag ut en allmän förfrågan till alla anställda inom Skellefteå kommuns socialförvaltning. Detta resulterade i ett antal intressenter. Sedan har vi vid ett flertal tillfällen nyttjat egna personliga kontakter.

Steg två har varit att den eventuellt blivande gode mannen träffat oss på Origo för en utförlig information. Det är ett ansvarsfullt och krävande uppdrag, men också ett givande uppdrag för den som engagerar sig. Det är därför viktigt med information som är så uppriktig som möjligt, så att ingen tar på sig mer än han/hon orkar med. Trots att vi själva haft begränsad erfarenhet om vad det kan innebära har vi ansträngt oss för att ge en uppriktig och adekvat bild av den del av uppdraget som vi kan överblicka.

När den gode mannen sagt sig vilja åta sig uppdraget skriver vi ut en informationsfolder och bestämmer några träfftider då ungdomen och den gode mannen har möjlighet att lära känna varandra. Om intresset från bådas sida kvarstår efter det, meddelar vi överförmyndarnämnden som gör den formella bedömningen av lämpligheten, kontrakterar och arvoderar den gode mannen.

Vilka är våra gode män?

Under första verksamhetsåret har vi haft 14 goda män som arbetat med ungdomar på Origo. Tre av dem valde att ganska snart avsluta sina uppdrag på eget initiativ då den information de fått av överförmyndarnämnden inte sammanföll med de faktiska förutsättningarna. Två gode män, som rekryterats av överförmyndarnämnden, har haft två samtidiga uppdrag.

Eftersom de ungdomar som bor på Origo är i övre tonåren och själva på väg in i vuxenvärlden, har vi valt att inte betona en fostrande föräldraroll i de gode männens uppdrag utan att som vuxen vara ett stöd för ungdomen. Därmed har inte åldern varit avgörande; vår yngste gode man var 28 år vid kontrakterandet, vår äldste 65.

Tidsmässigt utrymme och flexibilitet är förstås en fördel för alla inblandade parter och alla gode män vi använt oss av har haft alternativa sysselsättningar (studier, arbetslösa, pensionärer, deltidsanställda) eller har haft lätt att gå ifrån sitt ordinarie arbete vid behov.

Språkkompetens är något vi försökt beakta, särskilt i de fall ungdomen varit ensam i sin språkgrupp på Origo. I de flesta fall har dock den gode mannen endast varit svenskspråkig och då har vi använt oss av tolk.

En av våra starkast uttalade ambitioner är att en god man åt asylsökande ensamkommande barn inte bör ha mer än ett uppdrag åt gången. På så sätt vill vi undslippa eventuella konkurrenstankar hos ungdomarna; de ska kunna känna att de har fullt förtroende för ”sin” gode man.

Hur kan ett uppdrag se ut?

I det formella uppdraget finns vissa delar som är självklara och som också arvoderas fullt ut. Till dessa hör polisförhör/asylutredning, administrativa uppgifter, kontakt med anhöriga samt att göra en planering inför framtiden. Från Migrationsverkets sida har det funnits en uttalad förståelse för att den gode mannen och ungdomen ska ha en bärande relation innan den gode mannen kan utgöra ett stöd under asylprocessen. I vilken utsträckning det finns utrymme för relationsskapande arbete har dock varit oklart, eftersom det inte framgår att ett sådant arvode ska arvoderas i det formella uppdraget. Detta har emellertid inte påverkat de gode männen i sitt arbete med ungdomarna; en stor del av den tid de lagt ner på uppdraget har de gjort ideellt. Det kan till exempel röra sig om att följa med till hälso- och sjukvård, delta i skolarbetet samt nätverksskapande och sociala insatser så som besök i gode mannens familj och deltagande i sportaktiviteter.

Vi klargör tidigt för ungdomarna att det är den gode mannen som ska bära ungdomens förtroende – vilket i sin tur innebär att vi också delaktiggör den gode mannen i allt som ligger utanför de vardagliga rutinerna i boendet. Den gode mannen erbjuds närvara vid upprättande och uppföljningar av integrationsplaner, elevvårdskonferenser och olika former av konfliktlösningar.

Personalen på Origo har för avsikt att så långt det är möjligt ställa sig utanför asylprocessen. Förutom att det är god man som närvar vid alla kontakter med Migrationsverket, är det också god man som erbjuds följa med vid eventuella psykiatriska kontakter eftersom sådana samtal många gånger direkt eller indirekt berör ungdomens asylskäl. Personalen på Origo får ta del av det som kan beröra det vardagliga arbetet med ungdomen.

Vår support

En uttalad ambition från Origos sida är att de gode männen ska fortsätta sitt uppdrag även efter att ungdomen fått sitt uppehållstillstånd och att de också ska kunna tänka sig att åta sig nya uppdrag. Hittills har alla ungdomar bibehållit kontakten med sina gode män sedan de flyttat från Origo och alla gode män, förutom de tre som självmant avsåde sig sina uppdrag, har uttalat intresse av att vara god man igen. Förutom att det är arbetsbesparande att kunna använda sig av samma god man i flera uppdrag, känns det otroligt uppmuntrande att de, trots uppdragets dignitet, känner att de får så mycket tillbaka att de vill fortsätta engagera sig.

Redan från början vill vi att den gode mannen uppfattar sig som en viktig person både för ungdomen och för oss på Origo. Vi ser dem som en naturlig samarbetspartner och meddelar dem information, samråder och konsulterar i nästan alla förekommande frågor. De gode männen är också alltid välkomna på både planerade och oannonserade besök.

En gång i månaden håller vi en ”god man-träff” på Origo. Det är ett öppet forum med möjlighet till diskussioner, frågeställningar och trevligheter. Under dessa träffar kan de gode männen utbyta erfarenheter och stödja varandra. Vid ett flertal tillfällen har vi också haft utbildningsinslag då vi bjudit in jurist, psykologer, Migrationsverket, överförmyndarnämnden, God man-föreningen, Rädda Barnen och Röda Korset.

I samband med att ett uppdrag avslutas görs en avtackning med kaffe och blommor. Den gode mannen får svara på en enkät (se bilaga 3) och vi pratar om vad som fungerat bra och vad som kan bli bättre i vårt samarbete.

Tankar och reflektioner kring första året

Vilket otroligt engagemang och vilken empati de gode männen har uppvisat! Som personal på Origo har vi förundrats över hur mycket de satsat i sina relationer med ungdomarna och det har stått klart att ingen gjort det för arvodets skull. Att vi dessutom, utanför det formella uppdraget, kunnat umgås och ha trevligt ihop har förmodligen betytt mycket för både gode män och för oss som haft förmånen att samarbeta med dem.

Att arbeta uppsökande har gett ett otroligt gensvar; många känner sig hedrade och utvalda av att få en direkt förfrågan och även om de själva av inte haft

möjlighet att åta sig uppdraget, har det i många fall renderat i förslag på andra som kan tänkas vara intresserade.

En återkommande frustration som både vi och de gode männen känt, är oklarheterna både kring uppdraget och barnens situation under asylprocessen. Det har varit svårt att veta vem på Migrationsverket som ansvarar för ungdomarna och vem som förväntas kunna ge svar på våra frågor. Under vårvintern -04 resulterade till exempel den utdragna asylprocessen i en hungerstrejk bland ungdomarna, något som de gode männen tillsammans engagerade sig i, lyckades häva och i stället ge problemet en konstruktiv massmedial uppmärksamhet.

I skrivande stund har delbetänkandet (SOU 2003:51) ännu inte lett till några ändringar i lagstiftningen. Detta har gjort att vi och våra gode män under det gångna året rört oss i en gråzon; de aktörer som arbetat nära ungdomarna har välkomnat vårt nytänkande i och med att de också sett att det relationsskapande arbetet gett resultat medan de som haft ett mer formellt ansvar utgått från den nuvarande lagstiftningen och ifrågasatt de gode männens ageranden och utökade ansvarstaganden. Därför ser vi fram emot klara direktiv inom det närmsta halvåret; inte minst för att vi ser att vårt tillvägagångssätt fungerar bra och vi vill att de gode männen ska ha all uppskattning för det engagemang och arbete de lägger ner på ungdomarna.

Skolan

Alla ungdomar som kommer till Sverige erbjuds inledningsvis Sfi-undervisning (Svenska för invandrare). Ungdomarna på Origo gick från början alla i samma klass, men i två olika grupper beroende på kunskapsnivå. En personal från Origo var med i klassen som pedagogiskt stöd. Vartefter motivationen att gå i skolan för en del ungdomar sjunkit, har personalen mer behövts på Origo för att ägna sig åt motivationsarbetet där. Efter 1½ termin har 6 av ungdomarna klarat Sfi, gått vidare och flyttats över till en förberedelseklass. Detta är en stor framgång inte bara för ungdomarna, utan också för skolan där undervisningen bedrivits och Origo som har lagt ner stora resurser på att stödja ungdomarna i skolarbetet i skolan och på fritiden. Språkkunskaperna är av avgörande betydelse för integrationen i det svenska samhället och ungdomarna på Origo har med några få undantag utvecklat sina svenska språkkunskaper ovanligt snabbt. Efter 1 år i skolan har flera klarat både Sfi och förberedelseklassen, vilket innebär att de är behöriga att söka till gymnasiet.

Ungdomens ”gode man” går på utvecklingssamtal med lärarna i skolan. Detta är en metod som införts och som visat sig ha stor betydelse när problem uppstår, t.ex. med låg närvaro. Då har träffar mellan ungdomen, hans ”gode man” och skolkuratoren ordnats för att ta tag i situationen och försöka finna lösningar. Många ungdomar har mycket dålig skolunderbyggnad från hemlandet och har stora svårigheter i skolarbetet.

Under sommarlovet startades i samarbete med KomVux en ferierskola med 2 lärare och 1 personal från Origo. Ferieskolan varade i 3 veckor. På förmiddagarna bedrevs studier i svenska och på eftermiddagarna gjorde man utflykter och studiebesök.

Socialtjänsten

Rutiner har utarbetats för samarbetet med socialtjänsten. Kommunen har anställt en heltidsarbetande socialsekreterare och en fältassistent som enbart arbetar med de ensamkommande barnen. Alla ensamkommande barn som kommer till kommunen anmäls till Socialtjänsten så att ett placeringsbeslut blir taget. På denna anmälan görs en förhandsbedömning; för alla kanske det inte är nödvändigt att starta en social utredning i detta skede. Ytterligare anmälan görs om någon misstänks fara illa. I så fall görs anmälan i samarbete mellan Origos ledning och ungdomens ”gode man” och båda skriver under anmälan. Om barnet får PUT (permanent uppehållstillstånd) görs alltid en social utredning för att ge svar på barnets behov av stöd och hjälp samt lämpligt boende.

Tolkar

På Origo finns en generös policy i användningen av tolkar. I synnerhet i början av barnets vistelse används alltid tolk vid möten och samtal. Utbudet av tolkar i Skellefteå är dock begränsat för många av de språk som ungdomarna talar på Origo. En del tolkar har heller inte varit auktoriserade. För dessa språk har man i allt större utsträckning börjat använda sig av telefontolkning och erfarenheterna är positiva från dessa tolkningar.

Migrationsverket

Ett nära och frekvent samarbete är uppbyggt med Migrationsverket. Detta är nödvändigt för planeringen av placeringar på Origo, löpande praktiska frågor ofta med ekonomiskt innehåll, förberedelser inför besked om ansökan på uppehållstillstånd samt utflyttningar från Origo. Framför allt sker samarbetet på föreståndarnivå. Föreståndaren deltar också i träffar som hålls med samordnare* på Migrationsverkets grupphem runt om i landet.

Ungdomarna träffar asylutredarna på Migrationsverket tillsammans med sina ”gode män”. En del av ungdomarna har haft asylutredare som kommit upp till Skellefteå och haft ett par möten med dem, andra ungdomar har haft asylutredare i Uppsala, Solna, Malmö, Arlanda och enbart träffat dem vid ett tillfälle. Anledningen till att ungdomar haft asylutredare på så många olika platser i Sverige, är att de blivit tilldelade dessa när de sökt asyl. I Skellefteå och dess närhet finns inga asylutredare anställda, men planeringen från början var att asylutredarna som var placerade på Gimo utanför Uppsala, skulle ha hand om alla

---

* *samordnare kallas de personer som förestår Migrationsverkets boenden för ensamkommande barn*

asylutredningar och åka upp till Skellefteå för att intervjua ungdomarna. Så blev det inte på grund av personalbrist hos Migrationsverket.

Ett samarbete har också utvecklats med ungdomarnas sociala handläggare på Migrationsverket. De sociala handläggarna har bl.a. hand om ungdomarnas pengar, samt är de som utför delgivningar av Migrationsverkets beslut om uppehållstillstånd resp. avvisning från Sverige. Till en början besökte de Origo en gång/vecka, men efter uttryckt misstro från ungdomarnas sida, som handlade om att de inte ville att Migrationsverkets handläggare skulle komma in i det som de upplevde som sitt hem, bestämdes att ungdomarna istället skulle besöka dem i Migrationsverkets lokal i Skellefteå.

Juridiska ombud

Ungdomarnas juridiska ombud finns på olika platser i landet. Ungefär hälften av ungdomarna har samma juridiska ombud, verksam i Umeå, nu har verksamheten utökats till Skellefteå. Övriga ombud finns i Skellefteå, Gällivare, Uppsala.

Polisen

Anmälan till polisen och till Socialtjänsten görs om en ungdom skulle försvinna från Origo.

Polisen kan också tillkallas vid behov om det skulle uppstå bråk mellan ungdomarna på Origo.

Polisen blir också involverad om ungdomar misstänks för något brott, t.ex snatteri. Om detta skulle hända kontaktas ungdomens ”gode man” och en dialog förs mellan ungdomen, ”gode mannen”, polisen och personal vid Origo. Detta är den metod som skapats på Origo för att ta hand om akuta kriser och andra svåra situationer och finna konstruktiva lösningar.

Vårdcentralen

Samtliga ungdomar genomgår vid ankomsten en hälsoundersökning av distriktssköterska och läkare på Vårdcentralen i bostadsområdet.

En daglig samarbetskontakt har upparbetats mellan personalen och distriktssköterskan. Hon fördelar mediciner, som personalen har delegation på att dela ut. Distriktssköterskan har också direktkontakt med ungdomarna på Origo. Det kan gälla både mindre och större krämpor. Ungdomarna söker för huvudvärk, akne, smärtor i kroppen, sömnproblem, magont, magparasiter, sportrelaterade olyckor, olyckor på grund av aggressivitet.

Barnpsykiatri

Sedan starten har Origo haft en kontaktperson på BUP. Ungdomarna har remitterats till BUP genom kuratorn på Origo. Personalen har också haft möjlighet att diskutera med den av socialtjänsten anställda psykologen som är knuten till de ensamkommande barnen i kommunen och som vid behov kan göra psykologbedömningar. Innan remitteringar sker förs alltid diskussionen först med ungdomen, gode mannen och ungdomens kontaktpersoner på Origo. Många kontakter på BUP har blivit kortvariga och ofta har kontakten lett till medicinföreskrivningar. En del ungdomar har haft mycket svårt för frågor de har fått på BUP, andra har uppskattat samtalen och blivit mer motiverade under kontaktens gång.

Två akuta inläggningar har gjorts och en diskussion har inletts om hur man kan förebygga inläggningar.

Frivilligorganisationer

Ett samarbete med Rädda Barnen inleddes i samband med personalens utbildning. Origo efterfrågade utbildning och handledning. I och med Rädda Barnens dokumentationsprojekt på Origo utvecklades samarbetet ytterligare. Det omfattar numera möjlighet för Origo att konsultera Rädda Barnen vid speciella behov.

Kontakt har också tagits mellan Origo och Rädda Barnens lokalförening i Skellefteå för att undersöka möjligheterna till samarbete, t.ex. om någon i lokalföreningen har möjlighet att åta sig ett uppdrag som god man.

Ett samarbete har också inletts med Röda Korsets eftersökarverksamhet. Ungdomarna kan tillsammans med sin ”gode man” besöka Röda Korset för att få hjälp med efterforskningar av anhöriga i hemländerna.

Ett samarbete finns också med frivilligorganisationen SIMON, (Svenska Invandrare mot Narkotika), som har en fotbollsverksamhet som en del ungdomar tränar med.

Media

Origo och ungdomarna som bor där har fått mycket uppmärksamhet av media med anledning av att asylhemmet är det första i kommunal regi i Sverige. Mediabevakningen har skett både från lokalpress, rikspress, radio och TV. Vanligen har media tagit kontakten med Origo, men vid ett tillfälle var det ungdomarna, som med tillstånd av sina ”gode män” tog kontakt med media för att få uppmärksamhet på de långa väntetider på uppehållstillstånd som de var utsatta för.

Idrottsföreningar

Kontakter med idrottsföreningar eller dylikt är individuellt baserade på ungdomarnas intressen. Man har haft kontakt både med fotbollsklubbar och andra klubbar, som t.ex. taekwondo-klubbar. En del klubbar är så presterande, så att ungdomarna på Origo bara fått vara med på träningen och inte på matcher, vilket har förtagit deras intresse. Andra klubbar, t.ex. 4H, som arrangerar gymnastikträning, har varit mer generösa och t.o.m. på riksorganisationsnivå beslutat att sponsra ungdomar från Origo så att de får lägre avgift och gratis aktiviteter.

Kyrkor och religiösa samfund

Inga pågående kontakter finns för närvarande. Många av ungdomarna är muslimer, men i Skellefteå finns ingen moské och ännu ingen lokal att använda för muslimer, men en sådan är under projektering.

I personalgruppen finns en person med ursprung i Libanon som har behörighet att utöva bön, vilket han har gjort tillsammans med de ungdomar som så önskar

Grannar och andra kontakter

Trots starten med Öppet Hus har grannkontakterna varit sparsamma. En del ungdomar har egna kontakter med andra familjer, en del med barn i andra familjer.

Ungdomarna får inte så ofta besök på Origo. De som kommer på besök är, förutom de ”gode männen”, kamrater från de andra gruppemmen i Skellefteå. Det är ungdomar som har fått uppehållstillstånd och går i samma klass som ungdomarna på Origo, några av dem har själva bott på Origo innan de fick PUT.

Hur utvecklades verksamheten på Origo?

Beskrivning av vardagen

17 ungdomar har bott på Origo under det första året (beläggningen har varit 96%). Snabbt har de lotsats in i en vardag med skola, fritidsaktiviteter och gemensamma uppgifter på Origo. Vardagen styrs av fasta rutiner. Upp vid 7-tiden, frukost, lokalbuss till skolan. På eftermiddagen kommer de flesta ungdomarna hem och vid fem har man en gemensam middag. Därefter finns utrymme för läsläsning, egna eller gemensamma fritidsaktiviteter och så datorrummet, kanske det mest populära stället för ungdomarna. När det gäller fritidsaktiviteter har man försökt finna något som intresserar varje enskild ungdom, såsom fotboll, bad, styrketräning, taekwondo, sång och dans. På Origo har ungdomarna tillsammans med personalen ansvar för städning i gemensamma utrymmen samt köksveckor.

Varje ungdom har två kontaktpersoner. Dessa vänder de sig till i första hand, men den personal som är i tjänst är tillgänglig för ungdomarna. En personal sover på Origo varje natt.

Beskrivning av processen för personalen

De tre barriärerna: språkbarriären, kulturbarriären och barriären av de massiva traumatiska erfarenheterna

För behandlare som arbetar med flyktingar kan man identifiera tre faser som de går igenom när de tar sig an de nya arbetsuppgifterna. Det är ”de tre barriärerna”; språkbarriären, kulturbarriären och barriären som uppstår när man konfronteras med de massiva trauman som många flyktingbarn har erfårit (Brendler-Lindqvist, M. & Palm, T. 1988). Det är de tre barriärerna som man behöver formulera sig kring, reflektera över och bearbeta för att få en bättre möjlighet att förstå och arbeta med människor som kommer som flyktingar från andra länder. Det är en process, eller en resa, som varje behandlare upplever i sig själv. Denna process motsvarar till vissa delar den resa som människor som flyr tvingas gå igenom. Ty den människa som flyr passerar många gränser, inte bara geografiska utan också språkliga och kulturella, och detta påverkar identiteten.

Hos personalen på Origo kunde denna process avläsas både i gruppdiskussioner, men också vid individuella samtal. Under de första månaderna var språkfrågorna ofta uppe på dagordningen. Man poängterade vikten för ungdomarna av att ha någon att tala sitt eget språk med. Man använde tolk i varje skede, inga begränsningar gavs. Senare i processen ökade man kraven på tolkarna, vilket ledde det till att man oftare använde telefontolkar, som var auktoriserade.

De kulturella skillnaderna är stora mellan behandlarna och ungdomarna. Både behandlare och ungdomar kan bli förvirrade av de olika kulturella koderna. Det kan gälla kroppsspråk som t.ex. att inte se en vuxen i ögonen, därför att det står för brist på vördnad; eller att le när man berättar om fruktansvärda upplevelser som man varit utsatt för. De kulturella skillnaderna kan också gälla alltifrån matvanor till religion. Särskilt tydligt belysta blev dessa frågor på Origo under Ramadan. Det som blir speciellt tydligt och som kan bli både svårt och spännande i arbetet med ungdomar från andra kulturer är de olika värderingar och attityder som uttrycks när det gäller alla de frågor som ungdomar brottas med i sökandet efter sin egen identitet. Det gäller värderingsfrågor som handlar om kön, sexualitet, traditioner, politik och samhälle.

Den tredje barriären, det psykologiska motstånd som finns mot att lyssna på och förstå de massiva traumatiska erfarenheter som många av de ensamkommande barnen bär på behöver synliggöras för att personalen skall kunna stödja ungdomarna på ett adekvat sätt. Ungdomarnas upplevelser av separationer, död, kränkningar och förföljelse väcker starka känslor hos den som lyssnar. Det kan vara känslor av hjälplöshet och maktlöshet, det kan väckas ett behov av att idealisera ungdomen eller ett omnipotent behov att reparera det som ungdomen

utsatts för. En del kan också reagera med förnekande av det som flyktingbarnen uttrycker som ett psykologiskt försvar mot egna överväldigande känslor. På Origo fanns från början inställningen att framhålla ungdomarnas resurser och aktivt inte ställa frågor om deras bakgrund. Man intog en mer passiv position i förhållande till ungdomarnas traumatiska erfarenheter. När dessa efter en tids boende på Origo kom att uttryckas mer av ungdomarna genom psykiska symtom eller andra beteenden, blev personalen tvungen att finna ett annat förhållningssätt. De blev mer aktiva, tog ett stort ansvar och förde många samtal med ungdomarna för att kunna hjälpa dem på ett adekvat sätt.

Dilemman i arbetet med asylsökande ensamkommande barn

Eva Norström har i sin doktorsavhandling *"I väntan på asyl – retorik och praktik i svensk flyktingpolitik"* (2004), flera viktiga och intressanta resonemang bl.a. om begreppen "misstro" – "tillit" under rubriken: "Vad är sanning?" (s 82 ff, ibid). Olika utgångspunkter leder till olika sanningar. Den roll man har på den flyktingpolitiska arenan, påverkar således hur man ser på de ensamkommande barnen och hur man formulerar sin sanning om dessa. Migrationsverket och Utlänningsnämndens grundinställning domineras av misstro (s189 ibid). Huvuduppgiften är att utreda en ansökan om asyl och i ett sådant arbete ligger implicit att ha ett kritiskt tänkande och ställa utforskande frågor, som kan upplevas som misstänksamhet av den asylsökande. Den sociala handläggaren på Migrationsverket får en dubbel roll med ett inbyggt svårt dilemma, att klara den i princip omöjliga uppgiften att både kontrollera och motivera (s 91 ibid).

Ur detta perspektiv är det intressant att fundera över hur det kom sig att personalen på Origo redan under sina introduktionsdagar med utifrånkommande konsult valde att skapa en grund för sitt arbete som de kallade en "tillitsförklaring". Det ger en fingervisning om var de står när de betraktar ungdomarna och om deras förväntningar på sitt eget arbete. De har valt att se på verkligheten ur den enskilda ungdomens perspektiv och inte vara ifrågasättande. Detta förhållningssätt innebär både en möjlighet och en risk. En möjlighet att bli en empatisk och stödjande vuxen för ungdomen. Men det finns också en risk för överidentifiering, dvs att distansen från ungdomen blir för liten och möjligheten till ett realistiskt stöd minskar. Man kan också se det som ett undvikande att ta ett vuxenansvar och att likheten med ungdomarna blir för stor. Ett exempel som kan belysa den balansgång mellan närhet och avstånd är personalen hållning till ungdomarnas födelsedagar. De har bestämt sig för att fira födelsedagen på den dag som ungdomen uppgivit, även om de är medvetna om att det kanske inte alltid stämmer med verkligheten. Utifrån detta kan man dra slutsatsen att de inte är ifrågasättande när det inte är nödvändigt, samtidigt som de inte är naiva och tror att allt ungdomarna säger är den enda sanningen.

Flyktingar riskerar att bli reducerade i kategorier beroende på vem som kategoriserar dem. Detta gäller än mer markant de asylsökande ensamkommande barnen, som väcker många känslor hos betraktaren och skapar kollektivt

omedvetena projektioner och föreställningar. För Migrationsverket är det asylsökande ensamkommande barnet ett "fall", för den ideella organisationen ett "offer", för läkaren "en patient" och för allmänheten "en hjälte". Risken med reduceringar är att de slår över i sin motsats när verkligheten inte motsvarar föreställningen. Då blir t.ex. "hjälten" en bov, som försöker lura sig till Sverige på falska papper, genom att ljuga och stjäla. (s 199-201, ibid), eller "offret" en "förövre".

Utifrån detta resonemang är det intressant att beskriva processen som personalen på Origo går igenom. Vilken föreställning var dominerande hos personalen på Origo? Det uttalade målet i *"Skellefteå kommuns maldokument för ensamkommande flyktingbarn"* (2004) är att: "Utifrån ett salutogent/friskhetsskapande synsätt stärka och utveckla varje individs förmågor." Signaler man vill ge till ungdomarna är: "-Du är frisk, -Du är kapabel och har förmågor, -Du kan ta ansvar och vi förväntar oss att du tar ansvar, -vi litar på Dig." Man är också beredd att hjälpa och stötta det barn som inte klarar dessa förväntningar genom att t.ex. "agerar Du så att vi inte kan lita på Dig arbetar vi med detta". I denna målbeskrivning finns en föreställning om vikten av att se hela individen med tonvikt på hans resurser och se individen som någon som kan få hjälp att använda sina inneboende resurser om han inte gör det.

Den föreställning som framkommer hos personalen under möten och samtal initialt är att ungdomarna ses som "subjekt", som aktivt kan och skall delta i alla beslut som rör dem, som har skyldigheter och rättigheter. Skyldigheter som att städa gemensamma utrymmen och laga mat tillsammans med personal, rättigheter som rätten att låsa dörren till sitt eget rum. I denna föreställning finns också en tendens att hellre se ungdomarna som kompetenta och resursstarka, än som ungdomar med stora brister, svagheter och psykiska problem. I förhållningssättet märks detta initialt genom diskussioner om hur man skall förhålla sig till ungdomarnas bakgrund. Man skall "lyssna" om de själva visar att de vill prata, men man skall inte fråga.

Detta förhållningssätt förändras efter den inledande fasen. Många ungdomar har psykiska symtom som visar att de inte mår bra och behöver mer hjälp och stöd än de visade från början. Detta har också lett till att de förväntningar på ungdomarnas deltagande genom demokratiska beslutsprocesser som personalen hade, visade sig i vissa avseenden bli överkrav på ungdomarna, t.ex. när det gällde att besluta vilka maträtter som skulle serveras.

Om sekretessen

Alla tjänstemän på s.k.gräsrotsnivå inom Migrationsverket, dvs de sociala handläggarna, asylhandläggarna och beslutsfattarna kommunicerar med varandra. Allt material om den asylsökande finns alltså i akter. De som arbetar med de asylsökande på Migrationsverkets anläggningar har sk. "upplysningsplikt", dvs de är som anställda inom Migrationsverket skyldiga att meddela handläggare sådan information som de tror kan vara väsentlig för asylutredningen. Inom Socialtjänsten råder sekretess. Precis som man inom hälso- och sjukvården inte ger ut information om patienter, ger man inom socialtjänsten inte ut information

om de barn och ungdomar som är aktuella inom socialtjänsten. I vissa fall väger dock utlänningslagen tyngre än t.ex. sekretesslagen och sjukvårdslagen. Detta gäller t.ex. när det har fattats ett avvisningsbeslut. Då kan polisen ringa till ett sjukhus eller en institution inom Socialtjänsten och få information om flyktingen finns där. Detsamma gäller om migrationsmyndigheterna har uppdragit åt en förtroendeläkare att göra en bedömning i ett ärende. Då har förtroendeläkaren rätt att begära t.ex. en journal mot patientens vilja. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att sekretesslagen gäller alla barn och ungdomar som är aktuella inom socialtjänsten och att personal inte på eget initiativ får bryta sekretessen.

Väntetiden på uppehållstillstånd – Origos akilleshäl

När Origo planerades fick ca 80% av de asylsökande ensamkommande barnen permanent uppehållstillstånd (s.k. PUT) i Sverige. Enligt UD:s regleringsbrev skulle väntetiderna för dessa barn begränsas till 3 månader hos Migrationsverket respektive 3 månader hos Utlänningsnämnden. Verkligheten blev en annan. Under år 2003 fick 45% av de ensamkommande barnen uppehållstillstånd i Sverige, (enl. Migrationsverkets statistik) alltså en minoritet av de sökande. Väntetiderna blev heller inte 3 månader, utan betydligt längre. Ungdomarna på Origo väntade ca 1 år innan de fick sitt besked. Villkoren för arbetet på Origo blev därför dramatiskt förändrade mot vad personalen hade blivit föresvävade. Hur kom dessa nya villkor att påverka ungdomarna och personalen?

Intentionen hos personalen från början var att ungdomarna under väntan på ett besked om uppehållstillstånd ”inte skulle bida tid, utan ta tillvara på tid”. Förväntningen var att majoriteteten av ungdomarna skulle få ett permanent uppehållstillstånd och att de skulle bo på Origo ca 3 månader.

Oavsett om de fick permanent uppehållstillstånd eller inte, skulle alla ungdomar få ett kompendium med sig med foton och andra minnen från de månader de hade tillbringat på Origo. De som fått PUT skulle få möjlighet att flytta över till något av Skellefteås andra grupphem för ensamkommande barn med uppehållstillstånd. Därmed skulle en kontinuitet i ungdomens tillvaro bli möjlig och man kunde undvika ytterligare separationer och uppbrott. En integrationsplan för varje enskild ungdom skulle påbörjas redan på Origo.

På grund av de extremt utdragna väntetiderna på beslut om uppehållstillstånd blev boendet på Origo också betydligt längre för ungdomarna än vad som var planerat. Majoriteten (12) av ungdomar bodde på Origo mellan 6 och 15 månader, 7 av dessa 12 månader eller längre. Origo blev ett långtidsboende bestående av i stort sett samma grupp ungdomar istället för ett korttidsboende där ungdomsgruppen hela tiden förändrades pga in- och utflyttningar. Detta påverkade verksamheten på så sätt att ungdomarna efter ca 6 månader började förhålla sig annorlunda. De blev mer passiva och krävande, de regredierade och tog mindre ansvar för sig själva och asylhemmet. Detta är kända effekter som

drabbar människor som bor på institutioner, sk institutionalisering och bör aktivt motverkas på alla sätt.

Utifrånkommande förväntningar på Origo

Origo hade höga förväntningar på sig från alla de som önskat att kommunen skulle ta över ansvaret för omhändertagandet av de asylsökande ensamkommande barnen från Migrationsverket. Att man genom en sådan förändring skulle få helt andra möjligheter att ge de asylsökande ensamkommande barnen ett gott psykosocialt omhändertagande, som skulle minska de psykiska symtomen och risken för att ungdomar försvinner spårlost utan att någon vet hur det har gått för dem.

Som det första kommunala hemmet för asylsökande ensamkommande barn var Origo unikt. De fick stor uppmärksamhet av såväl maktavare som media. Under kort tid ville "alla" besöka Origo. Migrationsverkets generaldirektör, Migrationsministern, tjänstemän från Utrikesdepartementet och Finansdepartementet, enskilda riksdagsledamöter, Rädda Barnens ordförande är några exempel. Dessutom skrevs ett stort antal artiklar i såväl lokala som nationella tidningar, samt gjordes ett stort antal inslag i lokal och nationell radio och TV.

Ungdomarnas egna protester mot de långa väntetiderna på uppehållstillstånd

När ungdomarnas väntetid på besked om uppehållstillstånd hade passerat 1-års gränsen tappade de tålamodet. Gemensamt gick de till personalen och föreståndaren och berättade att de tänkte skolstrejka om de inte fick besked. Om detta inte skulle hjälpa, skulle de strejka även på Origo och inte längre ta sin del av ansvaret för städning och köksveckor. Och om inte heller detta skulle hjälpa skulle de inleda en hungerstrejk.

Ett krismöte med ungdomarna och personalen hölls. Här förklarade personalen att sådana hot eller genomförda strejker skulle inte ändra någonting vad gällde deras besked om uppehållstillstånd. Om de inte går i skolan är det de själva som förlorar på det, om de inte hjälper till med städning, disk och tvätt, skulle situationen på Origo kunna bli så ohållbar att man kunde bli tvungen att stänga Origo. Föreståndaren och personalen föreslog ungdomarna ett annat tillvägagångssätt. Att de kallade sina goda män till ett gemensamt möte och tillsammans med dem diskuterade situationen. Ungdomarna gick med på det efter lång diskussion.

På mötet med ungdomarna och gode männen kom man fram till att ta kontakt med media för att beskriva situationen. Detta ledde till bl.a. en artikel i Dagens Nyheter med rubriken "Flyktbarn hotar med hungerstrejk". D.N. 2004 02 29. Kort därefter fick de första sex av ungdomarna ett svar från Migrationsverket. De fick permanent uppehållstillstånd. Dessa följdes några månader senare av besked om uppehållstillstånd för ytterligare 3 ungdomar.

Genom detta agerande blev ungdomarna på Origo subjekt i sin egen livshistoria och kunde, med hjälp av personalen, gode männen och andra vuxna, konstruktivt påverka sin egen situation.

Reflektioner från personalen efter 1 år

"Halva året blev över förväntan, halva året blev under förväntan."

"Vi var redo att bestiga Mount Everest, men nu har vi sänkt ambitionen till att komma uppför Morö backe."

"Jobbet blev ett liv även på fritiden"

"Vi har varit för tillgängliga och för akutstyrda"

"Hade vi jobbat för Migrationsverket hade vi fått stå till svars för allt – men nu har vi sluppit det."

Slutsatser

Utifrån intervjumaterialet med ungdomarna kan man slå fast att:

Separationer för ensamkommande barn har skett redan i hemlandet. De har förlorat föräldrar, syskon och andra nära anhöriga. Det är dessa separationer som upplevs som traumatiska. De ytterligare separationer som skett i och med flykten från hemlandet har inte samma dignitet. De separationer som skett i hemlandet ligger också till grund för att ungdomen lämnat hemlandet. Död i familjen, sjukdomar och försvinnanden i länder som befinner sig i krig, väpnade konflikter eller kaos har skapat fattigdom, brist på skydd från vuxna, splittrat och söndrat familjer och sociala nätverk samt omintetgjort framtidsförhoppningar.

Forskning och annan dokumentation som har hänvisats till i denna rapport bekräftar denna bild. Antaganden som tidigare framförts att barnen skickas iväg för att få en utbildning eller för att försöka få tillstånd för familjen att komma efter, finns inga belägg för i mitt material.

Gruppen ensamkommande barn är en mycket heterogen grupp. I denna ryms Aytakin från överklassen i sitt hemland, Mischka, som i unga år lämnade en social misär i sin familj och levde på gatan och Sami som flydde sitt liv som barnsoldat i krigets Afrika och sedan dess bott i många olika afrikanska och europeiska länder innan han kom till Sverige.

För att ta hand om dessa ungdomar på ett kompetent sätt krävs pedagogiska modeller och psykosociala metoder samt en organisation som har erfarenhet av att ta hand om barn som farit illa.

Den metodik som är under utarbetning på Origo är en nätverksinriktad modell. Den bygger på ett nära samarbete mellan de som står ungdomen närmast; den gode mannen och kontaktpersonerna på Origo, samt vid behov ett utökat samarbete med andra signifikanta personer, ett socialt nätverk till stöd för ungdomarna. Det kan vara läraren, skolsköterskan, socialsekreteraren, Migrationsverkets personal, polisen, BUP-psykologen, kompisar m.fl.

Den organisation som byggts upp på Origo utgörs av ett nära samarbete mellan kommunens socialtjänst, skolan, gode männen, Migrationsverket och Landstinget.

Asylhemmet Origo är det första grupphemmet för ensamkommande barn utan uppehållstillstånd som drivs i kommunal regi. Skulle Origo kunna bli en ”god modell” för mottagandet av ensamkommande barn? En heterogen grupp som rymmer allt från överklassbarn till socialt utslagna barn, en del med multiproblematik, kräver både specialistkunskaper, utarbetade metoder och en lämplig organisation och är ändå svårt!

Origo har hitintills lyckats börja bygga upp kompetens, metodik och en funktionell organisation, men arbetet är inte slutfört och kommer inte att bli det. Dessa utmaningar kräver ständiga nya kreativa lösningar och ett klimat där dessa skall skapas. Detta klimat finns på Origo.

Ett asylhem i kommunal regi kan inte kompensera allt – ungdomarnas bakgrund med svåra trauman och separationer och dessutom Migrationsverkets utdragna handlägningsprocesser, som har förlängt väntetiderna på besked om uppehållstillstånd till orimligt lång tid.

Metodik behöver utvecklas och tydliga pedagogiska modeller införas. En pedagogik som klargör roller, krav, förväntningar är nödvändig när man arbetar med ungdomar från många olika kulturer och samhällsklasser. Personalen behöver också ha ett höjt krismedvetande med kunskaper om krisers förlopp, traumans påverkan på ungdomar och sociala problem.

Asylhemmet är ett alternativ till familjehem och det finns för- och nackdelar med de olika boendeformerna. Ett familjehem kan individualisera sitt stöd, men denna boendeform har också visat sig ha brister framför allt när det gäller ungdomar. Många vistelser i familjehem avbryts i förtid av placerade ungdomar. Att bo på institution under längre tid har kända nackdelar, såsom passivitet. Det finns också nackdelar att bo ihop med så många med svåra problem. Detta kan generera negativa grupprocesser. Men grupprocesserna kan också bli positiva. Man finner en gemenskap och en styrka i att vara flera i samma situation. Ett par av ungdomarna på Origo har varit i dålig psykisk kondition och för dessa ungdomar skulle ett vanligt familjehem inte räcka till eller orka med under längre tid. Dessa ungdomar kräver en personalgrupp, som har större beredskap att orka med dygnet runt när de inte mår bra.

Skolans betydelse

Ungdomarnas studieresultat är anmärkningsvärt goda. Sex av ungdomarna har klarat Sfi-undervisningen på 6 månader, vilket är mycket positivt. Orsakerna till de goda studieresultaten är den stabilitet och trygghet som har funnits för ungdomarna på Origo samt den satsning som Origo, skolan och vid behov, de goda männen, gjort på skolarbetet. En god kunskap i svenska är en förutsättning för integrationen i samhället och ger ungdomarna en god möjlighet till fortsatt utbildning eller arbete.

Mottagandet av ensamkommande barn kräver:

- Hög kompetens hos personalen
- En utarbetad metodik
- En organisatorisk korsett

Sammanfattning

Barn behöver stöd, hjälp och skydd från vuxna. När barn förlorar en förälder eller andra familjemedlemmar genom död, sjukdomar eller andra olyckor kan det sociala nätverket kompensera förlusten. Det kan vara en mormor eller farmor som får föräldransvaret, det kan vara grannar, lärare eller andra vuxna som blir ledsagare och förebilder för barnet. Om det sociala nätverket splittras kan samhället kompensera barnet med ett professionellt socialt nätverk. Det kan bli de sociala myndigheternas uppgift att finna ett hem för barnet, samhället får stå för skolgång och ekonomiskt stöd till barnet.

De ensamkommande barnen har förlorat hela eller delar av sin familj. Deras sociala nätverk har till stora delar upphört att fungera. Deras samhälle är i krig, kaos och oordning. Det är därför de kommer till Europa för att finna en möjlighet att leva ett värdigt liv.

Skellefteå kommun håller på att utveckla ett omhändertagande av asylsökande ensamkommande barn som har goda förutsättningar att utvecklas till en god modell för mottagandet av barn utan vårdnadshavare. Ett positivt faktum är dessutom att det i kommunen finns grupphem och sk ”ungbos” att flytta till för de ungdomar som får uppehållstillstånd i Sverige. Det innebär att den integration i samhället som har påbörjats kan fortsätta utan onödiga separationer och uppbrott.

Rädda Barnens krav

- Rädda Barnen har stärkts i sin uppfattning att kommunen skall ta över ansvaret för mottagandet, dvs boendet och omhändertagandet av ensamkommande barn från Migrationsverket. Det är det mest gynnsamma för barnen att bli mottagna av en förvaltning som har som sitt uppdrag att ta hand om barn som farit illa. Dessutom har man inte det uppdrag som ligger på Migrationsverket, att utreda och besluta om ansökan om uppehållstillstånd. Det är gynnsamt för barnen att dessa båda roller inte sammanblandas. Det underlättar också för personalen, både på Migrationsverket, som slipper sina dubbla roller som utredare och som ansvarig för barnens omhändertagande och på kommunen, som kan ägna alla sina resurser till att ge barnen det stöd och hjälp de behöver i en svår situation.
- Rädda Barnen anser att man för de ensamkommande barnen i möjligaste mån skall undvika separationer och uppbrott. Rädda Barnen stödjer därför den möjlighet till kontinuitet för barnen som nu har byggts upp i Skellefteå kommun med både asylhem för ensamkommande barn och grupphem för ensamkommande barn som fått permanent uppehållstillstånd.

- Rädda Barnen anser att god man funktionen för ensamkommande barn skall utvecklas och innefatta ett större ansvar än det rent juridiska och ekonomiska, i enlighet med förslaget i utredningen SOU 2003:51.
- Rädda Barnen har återigen stärkts i sin uppfattning att ensamkommande barn inte bör behöva vänta på besked om uppehållstillstånd mer än 3 månader, såsom regeringen föreskriver. Dessutom bör väntetiderna vid sk Dublinärenden kunna reduceras till 1 månad. Har inget beslut om avvisning till annat EU-land skett dessförinnan bör barnets ansökan prövas i Sverige.
- Rädda Barnen har återigen stärkts i sin uppfattning att ett barnperspektiv måste införas i alla led på Migrationsverket för att inte onödigt lidande skall tillföras barnen.
- Rädda Barnen anser att asylhem för ensamkommande barn i kommunal regi innebär en större möjlighet till insyn från andra myndigheter än när Migrationsverket driver egna boenden. Denna transparens är nödvändig när det gäller flyktingbarn och i synnerhet för en så utsatt grupp som de ensamkommande barnen. För kommunalt drivna barn- och ungdomshem är länsstyrelserna tillsynsmyndighet. Gruppem i Migrationsverkets regi har ingen tillsynsmyndighet. Rädda Barnen finner detta helt oacceptabelt.

Rapport 2

Uppföljning av ungdomarna Vart tog de vägen? Vad hände sedan?

I rapporten "*Separated Children Coming to Western Europe – Why they travel and how they arrive*", (2000), som refereras till i inledningen av denna rapport finns förslag till fortsatt forskning. Ett av förslagen är en intervjustudie av unga vuxna som kommit till Europa som ensamkommande barn och som ges möjlighet att reflektera över frågor om varför de kom till Europa, hur deras tankar kring migrationen har förändrats över tiden och hur beslutet att lämna hemlandet har påverkat deras liv.

För att finna svar på dessa frågor samt frågor om hur det gått för dem som fått permanent uppehållstillstånd i Sverige ur integrationssynpunkt och hur det gått för dem som inte fått permanent uppehållstillstånd i Sverige, var de befinner sig och hur deras liv har gestaltat sig efter avslaget på deras asylansökan, kommer de 17 ungdomarna som bott på Origo att följas upp under 2 år. Resultaten redovisas i rapport 2, som beräknas vara klar hösten 2005.

REFERENSER

Angel, Birgitta & Hjern, Anders. *"Att möta flyktingar"*(2004), 2:a upplagan, Studentlitteratur, Lund.

Ayotte, Wendy. *"Separated Children Coming to Western Europe – Why they travel and how they arrive"*, Save the Children (2000)

Burlingham, D & Freud, A. *"War and Children"*, (1964)

Bremer, S. & Brendler-Lindqvist, M., *"De gömda barnen oskyldigt drabbade"*, Psykologtidningen nr 8, 2004

Brendler-Lindqvist, Monica & Palm, Teresa. *"Psykoanalytiskt arbete med flyktingbarn och deras familjer"*, (1988), Rädda Barnen.

Dagens Nyheter, *"Flyktingbarn hotar med hungerstejk"*, 2004-02-29

Jeppsson, Olle. *"Unaccompanied Minors: Child Refugees of Southern Sudan"*, (1997), Centrum för Barn- och Ungdomshälsa, Huddinge.

Juhlén, Karin. *"Ensamkommande barn – en kartläggning i Sverige"*, Rädda Barnen, 2003.

Lagnebro, Lillemor. *"Finska krigsbarn"*, (1994), Doktorsavhandling vid Institutionen för socialt arbete, Umeå Universitet, Umeå.

Lomfors, Ingrid. *"Förlorad barndom – återvunnet liv"* (1996). Doktorsavhandling vid Historiska Institutionen, Göteborgs Universitet.

Malmström, C., *"Barn utan uppehållstillstånd"*. Rapport från hearing i riksdagen den 24 september 2003. Rädda Barnen och Svenska Barnläkarföreningen

Migrationsverket och Socialstyrelsen. *"Förbättringar i mottagandet av barn från annat land som kommer till Sverige utan medföljande legal vårdnadshavare"* (2002) Migrationsverkets och Socialstyrelsens skrivelse, Stockholm.

Migrationsverket. *"Genomgång av ärenden där ensamkommande asylsökande ungdomar avvikit under år 2002"*, Migrationsverkets skrivelse 2003-10-28

Norström, Eva. *"I väntan på asyl - retorik och praktik i svensk flyktingpolitik"* (2004). Doktorsavhandling vid Lunds Universitet, Bokförlaget Boréa, Umeå.

Ortmark Almgren, Sinikka (red.) *"Krigsbarns erinran -Snäll, lydig och tacksam"* (2003), SinOA Information, Stockholm.

Ortmark Almgren, Sinikka. *"Du som haver barnen kär"*(1989), SinOA Information, Stockholm.

Ruxton, Sandy. *"Separated Children Seeking Asylum in Europe: A Programme for Action"* Save the Children and UNHCR (2000)

Ruxton, Sandy. *"Separated Children and EU Asylum and Immigration Policy"*, Save the Children (2003)

Rädda Barnen, *"Final report from conference on Separated and Trafficked Children in the Baltic Sea region"*, Vilnius Sep 14-16, 2003.

Rädda Barnen, *"Handledning i lokalt flyktingarbete"*, (2004)

Räsänen, Eila. (1990), *"Finska krigsbarn: separationensupplevelser i barndomen och konsekvenser i vuxen ålder"*, DEIFO, Stockholm.

Skellefteå kommun, *"Skellefteå kommuns måldokument för ensamkommande flyktingbarn"* (2004)

Skellefteå kommun, *"Asylbrevet Origos tillitsförklaring"* (2003)

Skellefteå kommun, *"Måldokument, Origo"* (2004)

Skellefteå kommun, *"Välkommen till Asylboendet på Familjegränd"* (2003)

SOU 2003:51, Delbetänkande om God man för ensamkommande barn

Socialstyrelsens allmänna råd *"Medicinsk åldersutredning av invandrarbarn och adoptivbarn"* SOSFS 1993:11

Thor, Annika, *"En ö i havet"* (1996), Bonnier Carlsen, Danmark.

Thor, Annika, *"Näckrosdammen"* (1997), Bonnier Carlsen, Danmark.

Thor, Annika, *"Havets djup"*, (1998), Bonnier Carlsen, Danmark

Thor, Annika, *"Öppet hav"*, (1999) Bonnier Carlsen, Danmark.

*Rädda Barnen kämpar för barns rättigheter.
Vi väcker opinion och stöder barn i utsatta
situationer i Sverige och i världen.*

Rädda Barnen

Save the Children Sweden

107 88 Stockholm

Telefon: 08-698 90 00

Fax: 08-698 90 10

info@rb.se

www.rb.se/bokhandel

www.rb.ekonomi.se

Post/bankgiro 90 2003-3